

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

ΕΤΟΣ Β'—Τεύχος 3.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1934

Η ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

(1929 - 1933)

(Συνέχεια από τὸ 2 τεύχος)

Τὸ «Κουδοῦνι» εἶναι μιὰ δυνατὴ περιγραφικὴ εἰκόνα ἀπὸ τῆ ζωῆ τῶν φθισικῶν στὰ σανατόρια, ὅπου ἡ ζωὴ εἶναι διαδοχικὰ τρόμος καὶ ἐλπίδα καὶ ἀπόγνωση....

«Καὶ τὸ παιδί εἶπε ψέματα». Ὁ μικρὸς τάδε ἐγκληματεῖ χωρὶς τὴν ἐλαχίστη τύψη συνειδήσεως. Ἡ διήγηση ἀφήνει τὴν ἐντύπωση τοῦ παγεροῦ.

Τὰ τέσσερα καλογραμμένα αὐτὰ διηγήματα κατοικοῦνται ἀπὸ ἀνθρώπους πού ἂν δὲν προφταίνουν νὰ ξεδιπλώσουν ὅλο τὸ μυστικὸ τῆς ψυχῆς τους, ὥστόσο μᾶς δίνουν κάποιες ζωηρὲς κάθετες τομὲς τῆς ζωῆς τους.

7. **Ἄγγ. Δόξα** «Γκαροόν, ἕνα οὐτίσκν...!» Διηγήματα κοσμοπολιτικά. Εἶναι τῆς μόδας. Δὲν ἐνδιαφέρει τοῦτο παρὰ σὰν μιὰν λεπτομέρεια: εὐρύνει τοὺς τοπικοὺς ὁρίζοντες τοῦ νεοελληνικοῦ διηγήματος.

Ὁ κόσμος τοῦ ἔργου, ἰδοὺ ὅτι μ' ἐνδιαφέρει. Σκέπτομαι ὅτι οἱ ἐξωτερικοὶ ἐρεθισμοὶ πού ἀντιδροῦν στὴν εὐαισθησία τοῦ συγγραφέα καὶ γίνονται ἔπειτα παραστάσεις καὶ ἀναμνήσεις καὶ τὸν συγκινοῦν, θὰ πρέπη νὰ μποροῦν νὰ ἐνδιαφέρουν καὶ μένα καὶ τὸν ἄλλον, γιατί ἄλλοιῶς θὰ μείνουν γιὰ πάντα ἀτομικὲς του ὑποθέσεις. Ἄλλὰ γίνεται τοῦτο; Οἱ ἀνθρώποι του πού ζοῦν πεταχτὴ ζωὴ, πού κυνηγοῦν τὴν περιπέτεια, οἱ εὐκολοὶ ἔρωτες, τὰ πολυτελῆ ρεστωράν, ὁ ἡμίκοσμος, τὰ καμπάρε καὶ τὰ σαξόφωνα, ὁ χορὸς καὶ τὰ φιλιὰ, φαντάζεται ὁ συγγραφέας, ὅτι εἶναι κάτι ἄλλο ἀπὸ παραδοξοποιίκιλα μὲν, ἀλλὰ ψυχρὰ καὶ ἀδιάφορα ὥστόσο πράγματα; Διότι, ποιά εἶναι ἡ ὑψὲς τῆς ζωῆς τῶν προσώπων του; Στὸν κόσμον τοῦ κ. Δόξα ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ἕνας συντελεστὴς ἀσταθῆς καὶ δυναμικός,

ἀλλὰ μιὰ μόνιμη ιδιότητα τῶν προσώπων· δὲν κερδίζεται μὲ ἀγῶνα : ὑπάρχει ἀπλῶς — ἢ στέλνεται ἀπὸ τὴν τύχη· ἢ χαρὰ δὲν κερδίζεται, ὑπάρχει· ἢ ζωὴ παρουσιάζεται χωρὶς ἔγνοια, χωρὶς ἀντιδράσεις ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς ἀκόμα, διότι καὶ ἐξωτερικὰ ἐδῶ τὴν περιπέτεια τῶν ἀνθρώπων τὴ διευθύνει ἢ τύχη· ἢ θέληση, ἀκόμα, δὲ δημιουργεῖ καταστάσεις. Καὶ ἢ σκέψη. Μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρη αὐτὸς ὁ ἐπιφανειακὸς καὶ ἐπιπόλαιος κόσμος ;

Ἄλλὰ ὑπάρχουν καὶ λαμπρὲς ἐξαιρέσεις. Ἡ Λιζέττα, στὸ ὁμώνυμο διήγημα, εἶναι ἡ γυναῖκα πού θέλει νὰ κρατήσῃ τὸν ἔρωτα στὸ προοιμιακὸ, τὸ ρομαντικὸ, τὸ δυναμικὸ του στάδιο. Τὸν θέλει σὰν αἴσθημα καὶ ὄχι σὰν «λόγος». Θέλει νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀγάπη, ν' ἀκούη ἀπὸ μέσα της νὰ τῆς μιλάη ἢ καρδιά της γι' αὐτὴ, ἀλλὰ οὔτε μιὰ στιγμή νὰ μὴ γίνῃ αὐτὴ λέξη. Κλεῖ τὸ στόμα τοῦ ἐρωμένου της, ὅταν ἐκεῖνος θέλῃ νὰ προφέρῃ τὴ λέξη τῆς ἀγάπης. Θέλει νὰ κρατήσῃ τὸ αἴσθημά της ἀνομολόγητο μέσα της, καί, ὅταν ἀργότερα χωρίσῃ ἀπὸ κείνον πού ἀγαπᾷ, νὰ μπορῇ νὰ θυμᾶται κάτι πού δὲν ξέπεσε οὔτε μιὰ στιγμή καὶ δὲν ἔγινε συνηθισμένο, ὅπως εἶναι πάντα κάτι συνηθισμένο ἢ ἐρωτικὴ ἐξομολόγησις.

Ἡ Ζανέτ, ἡ ἥρωίδα ἐνὸς ἄλλου διηγήματος, αἰσθάνεται τὸ τραγικὸ αἴσθημα ἐνὸς ἔρωτα πού προσπαθεῖ νὰ κοιτάξῃ μὲ μάτια εἰκοσάχρονου κοριτσιοῦ μέσ' ἀπ τὸ κουφάρι μιᾶς τριαντάρας. Δέκα χρόνια ἔχουν περάσει. Ξαναβλέπει μὲ τὸν ἐρωμένο της, τὰ παλιὰ ἐρωτικὰ λημέρια, προσπαθεῖ νὰ ξαναγίνῃ ἐκείνη πού ἦταν, ἀλλὰ εἶναι πειὰ ἀδύνατο τοῦτο. Μόνο τὰ πράγματα, τὸ κρεββάτι, οἱ καρτέκλες, τὰ πορτραῖτα ἔμειναν ἀπὸ δέκα χρόνια ἀναλλοίωτα, ὅλη ἡ ἐρωτικὴ φωλιὰ εἶναι ἀπαράλλακτη ὅπως πρὶν, μὰ ἡ ψυχὴ τῆς Ζανέτ ἔχει ἀλλάξῃ. Καὶ ἰδοὺ ἓνα πικρότατο αἴσθημα. Ἀδελφοί, μὴν κοιτάζετε πρὸς τὰ περασμένα στὴ ζωὴ σας, παρὰ μ' ἓναν μονάχα ὄρο : νὰ μὴν τὰ φέρετε σὲ ἀντιπαράστασι μὲ τὰ τωρινά. Ἡ ἀνόητη Ζανέτα, πού δὲ σκέφθηκε νὰ μὴν κἀνῃ αὐτὴ τὴν ἀντιπαράστασι, εἶναι δυστυχημένη.

Σ' ἓνα τρίτο διήγημα « τὸ ἐργαστήριον τοῦ γιαιτροῦ πού πέθανε » εἰκονίζεται μιὰ ζωὴ σταματημένη ξαφνικά. Βλέπεις τὰ μικροπράματα, τὰ ἐργαλεῖα, τὰ ἐπιπλα στὸ ἐργαστήριον τοῦ

γαιτροῦ πού πέθανε πρὶν ἀπὸ λίγο καὶ νομίζεις, ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ σὲ λίγο ἀπὸ κάπου νὰ τὰ κινήσῃ καὶ νὰ τὰ ζήσῃ. Εἶναι ἀδύνατο νὰ πιστέψῃς, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ πράματα θὰ μείνουν ἀκίνητα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Καὶ ὅμως αἰσθάνεσαι τὴν ἀκινήσιάν τοῦ θανάτου ἐδῶ στὸ σιωπηλὸ αὐτὸ δωμάτιο, στὰ κρῦα καὶ σταματημένα ἐπιπλα.

Τὰ τρία αὐτὰ διηγήματα εἶναι ἐξαιρέτα. Τὸ δεύτερον καὶ τρίτον δὲν εἶναι μονάχα πού ἐγγίζουσιν τὸ συναίσθημά μας, ἀλλὰ καὶ προχωροῦν πρὸ βαθιά, θίγουν, τὸ αἴσθημα τῆς ἴδιας μας τῆς ὑπαρξῆς. Τὸ πρῶτον τὸ διαπνέει μιὰ λεπτὴ καὶ μελαγχολικὴ λυρικότητι.

8. **Σ. Χοντροπούλου** « *Κουρασμένοι πὸν βαδίζουν* ». (Βλ. « Ἡρώες χωρὶς ἄθλους », 1933).

9. **Θρ. Καστανάκη** « *Ἡ φυλὴ τῶν ἀνθρώπων* ». Ἕνα μυθιστόρημα πολὺ καλὰ ὑπολογισμένο, μεθοδικό. Ἡ σύνθεσίς του ὑπενθυμίζει τὸν κλασσικὸν τύπον τοῦ γαλλικοῦ μυθιστορηματος μὲ μιὰ διαφορὰ ἐπὶ πλέον, ὅτι ἡ δράσις δὲν παρουσιάζει ὅλα τὰ πρόσωπα στὸ πρῶτον πλάνον· ὑπάρχουν πρόσωπα πού παίζουσιν ῥόλον ἀποφασιστικόν γιὰ τὴ διαμόρφωσιν τῶν γεγονότων ἀλλὰ πού παραμένουσιν στὸ περιθώριον. Κι ἀκόμα πρὸ βαθιά ὑπάρχει ἓνας κόσμος κινήτικῶν ἰδεῶν πού διευθύνει τὴν δράσιν αὐτῶν τῶν προσώπων τοῦ δευτέρου πλάνου. Τὸ μυθιστόρημα τοῦτο κατὰ τὰ ἄλλα δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ θεατρικὸ εἶδος τοῦ πεζογραφήματος πού ἐπιδιώκει τὴ σκηνή, τοὺς μόνολογους καὶ τὰ θεατρικὰ κοῦ (Στὴν τελευταία αὐτὴ ἐκζήτησις μάλιστα κάποτε φτάνει σὲ ὑπερβολὰς κάπως μελοδραματικὰς καὶ κάπως γελοῖας).

Χαρακτηριστικόν εἶναι, ὅτι ἡ ἀλληλουχία τῶν γεγονότων δὲν ἀπορρέει πάντα ἀπὸ μιὰ ψυχολογικὴ ἀγαγκαία αἰτιοκρατία, μὰ πρὸ πολὺ δίνεται σὰν ἀποτέλεσμα ἐξωτερικῶν συγκυριῶν. Τὰ γεγονότα δηλ. στὸ μυθιστόρημα αὐτὸ δὲν εἶναι ἀποτελέσματα (ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις) ψυχικῶν ὠθησεῶν ἢ μεταβολῶν ἢ παθῶν, δὲν εἶναι ἐκδηλώσεις ἐσωτερικῆς δράσεως, ἀλλὰ ἀναφαίνονται καὶ σημειώνονται συμπτωματικά : εἶναι ἀντιδράσεις. Πρέπει π. χ. νὰ συμβῇ ἡ δολοφονία τοῦ Μόσκοβου γιὰ νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν ἑαυτό του ὁ Χρυσόστομος Ἀδαμαντίδης κλπ.

Υπάρχει στο έργο του ένας μεγάλος αριθμός προσώπων. Ο Έσσελιγκ θα έμενε πολύ ευχαριστημένος γι' αυτό. Αλλά και για την κάθετη και σαφή τομή των αποχρώσεων των προσώπων. Η Φρόσω και ο Μόσκοβος, η Βαγγελίτσα, ο Ήλιος είναι αποχρώσεις προσώπων, που αποτελούν ιδιαίτερο κύκλο ανθρώπων που ζούν την ανύποπτη αγνότητα της κτηνωδίας, στην οποία βυθίζεται στο τέλος και η κόρη Αννίκα. Υπάρχει κ' ένας δεύτερος κύκλος ανθρώπων. Ο Αύρηλιος Τρουμπελής, η χήρα Αντωνιάδη πασα, ο Στέλιος, ο Γκότσης, ο Χρ. Αδαμαντίδης είναι αποχρώσεις του πνευματικού ανθρώπου, αντίθετα με κείνους της πρώτης σειράς που είναι αποχρώσεις του φυσικού ανθρώπου.

Έτσι διαγράφονται δυο ξεχωριστοί κόσμοι, ή φυλές. Είναι αναντίρροτο όμως, ότι δε μπορεί να είναι ανεκτή μια τέτοια σχηματική διάκριση. Ο συγγραφέας το ξαίρει αλλά ενώ λείπει με το στόμα της Αννίκας, πώς δεν υπάρχουν παρά άνθρωποι, σ' όλο το έργο διαγράφοντας τα πρόσωπα δεν κατορθώνει να ολοκληρώσει τους ανθρώπους του. Είναι σαν οι μισοί να φαίνονται από το στήθος και οι άλλοι μισοί από τη ράχη. Είναι άνθρωποι που ανήκουν στη μια ή την άλλη φυλή. Μα η αλήθεια της ζωής μας λέει, ότι ένας οποιοσδήποτε άνθρωπος ανήκει πάντοτε αδιαίρετα και στις δύο φυλές, ότι διευθύνεται τόσο από τα ένστικτα όσο και από μια κάποια ιδέα, ότι σε κάθε άνθρωπο υπάρχει ένα εποικοδόμημα ιδεολογικό, όπως υπάρχει ένα εποικοδόμημα ιδεολογικό, όπως υπάρχει και η γνήσια βιολογική ζωή.

Ουσιαστική επίδραση στην πλοκή του έργου ασκεί η μηχανογραφία. Είναι ένας τρόπος ξεχωριστά άρεστός στον κ. Κασιανάκη.

18. **Β. Κυριακού - Μητροτάκη «Αδύναμοι».** Η Άγγελικη είναι μια κρητικά χωριάτισσα που μετατοπίζεται από το φυσικό της περιβάλλον σ' ένα περιβάλλον μικροαστικό στην αρχή, έπειτα μεγαλοαστικό, στην Αθήνα. Το ίδιο σχεδόν και ο Γιάννης ο Σπαθόραβδος, από απλός χωριάτης γίνεται ένας άστος. (Το περιβάλλον που φωτίζεται καλύτερα στο έργο του είναι το χωριάτικο, ενώ το αστικό μένει στο ήμίφως). Τέλος πάντων, το βασικό γεγονός είναι ο μετατοπισμός. Και οι δύο τους, η Άγγελικη και ο Γιάννης έχουν ξεριζωθῆ από το φυ-

σικό τους κλίμα και ζούν τώρα αλλοιότιστα. Μιαν άλλη ζωή. Αυτή η μεταβολή καταστάσεως είναι το μεγάλο θέμα της «Madame Bovary του Flaubert. Αλλά ενώ στην Bovary πρόκειται για μιὰ πνευματική μεταλλαγή («Η Έμμα είναι μιὰ χωριάτισσα που δέχτηκε μιαν αστική ανατροφή» Ρ. Bourget, «Essais de psychologie contemporaine») στο έργο της Κας Μητροτάκη πρόκειται για μιὰ τοπική και ὄλική αλλαγή, της οποίας τὰ αίτια είναι πάλι εντελῶς εξωτερικά, αφού δημιουργείται με τὴν επέμβαση τρίτου προσώπου (του πολιτευτῆ Μαλίβερου ἢ του βουλευτῆ Σηφόγιαννου).

Οι συνέπειες της μετατοπίσεως είναι μοιραίες για τους δυο αυτούς ανθρώπους. Ο Γιάννης, ο ξεπασμένος χωρικός, στην Αθήνα λησμονάει τὴ γυναίκα του, παραδίνεται στις ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς, γίνεται στο τέλος ένας καταχραστής. Η Άγγελικη, που ἀπὸ μικρὴ ἀγαποῦσε τὰ χαρτιά και ἦταν μιὰ φύση φιλήδονη και κάπως τυχοδιωκτική, καταντᾶει στο τέλος μιὰ κλέφτρα και μιὰ πόρνη.

Οι ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν ἔχουν τὴ δύναμη ν' ἀντισταθοῦν στοὺς νέους ὄρους τῆς ζωῆς τους. Είναι οἱ ἀδύναμοι. Οἱ κακὲς φυσικὲς προδιαθέσεις τῆς Άγγελικῆς δυναμώνουν και τὴν ὠθοῦν στὴν καταστροφή. Έτσι συμβαίνει πάντα, θὰ ἔλεγε ἡ Κα Μητροτάκη, με τὰ ἄτομα που βίβηθησαν νὰ ζούν μιὰ ζωὴ για τὴν ὁποία δὲν εἶναι ετοιμασμένα ἀπὸ τὰ πρὶν, ὅταν δὲν ἔχουν τὴ δύναμη τῆς ἀντιστάσεως και τῆς ἀναπροσαρμογῆς.

Οἱ «Αδύναμοι» εἶναι ἕνα ἔργο καλὰ σχεδιασμένο. Είναι ἀληθινὸ, ἀλλὰ με μιὰ ἐπιπόλαια ἀλήθεια, διότι δὲν περιγράφεται ἡ ἐσωτερικὴ ἱστορία τῶν προσώπων που ὑφίστανται τὴ μετακλιμάτωση, ἡ ψυχικὴ διακύμανση ἀπὸ τὴ νέα κατάσταση. Τοῦτο γίνεται μόνο σ' ἕνα μέρος για τὴν Άγγελικὴ, ἀλλὰ με προφανῆ πενιχρότητα.

Τὸ έργο του εἶναι ἕνα ζωηρὸ ἠθογραφικὸ ντοκουμέντο στο πρῶτο του μέρος, ἐνῶ στο δεύτερο εἶναι ἄτονο, ἐπιφανειακό, ἀνεκδοτικὸ, χωρὶς ψυχὴ.

11. **Γ. Γεννηματᾶ «Ο παλιάνθρωπος».** (Α', «Αιμίλιος»). Έπαναλαμβάνω ὅ,τι εἶχα γράψει και ἄλλοτε. Στο βιβλίο αὐτὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἀσυναρτησία του που ἐξοργίζει κινεῖται μιὰ σκέψη και μιὰ πρόθεσὴ εὐγενική. Ἐκπληκτικὴ εἶναι ἡ ἀνισότητά του και ἡ ἀκαταστασία τῶν νοημάτων, μα δὲ χρειάζεται πα-

ρά λίγη καλή θέληση για να ομολογήσης, ότι κάτω από την παραζάλη και την ασυνέπεια κρύβεται κάποια ένότητα. Έδω τίθεται σε δοκιμασία και βγαίνει αγνό το αίσθημα της φιλίας. Ο δάσκαλος με το μαθητή είναι φίλοι. Η ψυχή του ενός ανήκει στον άλλον και όταν ένα φίλημα τους ενώνει, τότε το ανατρίχιασμα της σάρκας είναι αγνό ανατρίχιασμα πεταλούδας που ακουμπάει στη γύρη του λουλουδιού.

Μιά πνοή ανώτερης ζωής περνάει απ το κακογραμμένο και ακαταστάλαχτο αυτό βιβλίο.

1933

1. Θ. Πετσάλη «Ο προορισμός της Μαρίας Πάρνη». Ο τίτλος άδικει το έργο. Δεν πρόκειται απλώς για τη Μαρία, τη γυναίκα του Πάρνη, αλλά για μια γυναίκα που είναι διαδοχικά Μαρία κόρη του Κούκα, Μαρία ή ήδονίστρα, και τέλος ή συμπαθητική και κατασταλαγμένη και κουρασμένη σύζυγος του Πάρνη. Υπάρχει μια ισοζυγία στο τρίπτυχο αυτό της ζωής της ηρώιδας, που δεν επιτρέπει να την ονομάσουμε έτσι απλά: Μαρία Πάρνη.

Πρόκειται για τη βιολογική ιστορία μιας γυναίκας. Ότι προέχει, ό,τι είναι ανάγλυφο στο μυθιστόρημα αυτό δεν είναι το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζή η Μαρία, το μεγαλοαστικό, είναι ή ιστορία των οργανικών αισθημάτων της, προ παντός του σεξουαλικού, με τα προανακρούσματα, την πρωτοεμφάνιση, τις πλημμυρίδες και έπειτα τις άμπώτιδες ενός διαμορφωμένου πειά ήδονισμού και τέλος το θελκτικό και μελαγχολικό του σβήσιμο στα γεράματα.

«Ας ακούσουμε την Ίδια: «Ανεβαίνοντας λαχανισμένη τα σκαλοπάτια της ήδονης», γράφει στο γιώ της, «να πήτε στον έαντό σας, ότι αυτή είναι ίσως ή μόνη αίτια και ό κύριος σκοπός της ζωής, όπου άπάνω και γύρω της χτίζουμε πολιτισμούς και θρησκείες και τέχνες, για να τη γνωρίσουμε και να την απολαύσουμε βαθύτερα, για να την εξευγενίσουμε εις το έπακρο και ν' ανυψωθούμε». Το εξανθρωπισμένο και εκπολιτισμένο ήδονιστικό αυτό κήρυγμα ζήτησε ό συγγραφέας να ένσαρκώσει στη μορφή της Μαρίας, που τη ζωή της την παρουσιάζει σαν μι-

τάση για διαρκή μεταμόρφωση και εξύψωση και πνευματοποίηση του οργανικού φυλετικού ένστίκτου (περίοδος της ζωής της Μαρίας σαν κοριτσιού) και πάλι σαν μιá αδυναμία τάσεως και χαμηλώμα προς την εκπλήρωση του πιό γυμνού βιολογικού ήδονισμού (περίοδος της ζωής της Μαρίας σαν έρωμένης). Τουτό το δεύτερο στάδιο είναι ή αντίθεση στην πορεία της διαλεκτικής της ζωής της και στην αντίθεση αυτή ακολουθεί ή νέα σύνθεση της προσωπικότητάς της σε μητέρα. Η μορφή της μητέρας για τη Μαρία είναι ή πιό ανυψωμένη μορφή. Έν-τούτοις ή μητέρα-Μαρία είναι μόνο ένα μερικό επίτευγμα, διότι υπάρχει σ' αυτή ή εξύψωση χωρίς να υπάρχει και ή πνευματοποίηση του φυλετικού ένστίκτου. Η γυναίκα αυτή γίνεται μιá μητέρα, χωρίς να επιτύχει να γίνη αποκλειστικότερα ένας πνευματικός άνθρωπος.

Η ύλη του βιβλίου παρουσιάζεται αυστηρά, επιστημονικά θα λέγαμε, εξειργασμένη. Τόσο πολλή επιστημονική προσοχή υπάρχει στις λεπτομέρειες, που θα μπορούσες να πής, ό,τι σε κάποια μέρη, πρόκειται μάλλον για ένα επιστημονικό θέμα βαλμένο σε λογοτεχνική μορφή, παρά για μιá συγκινημένη δανόηση. Και πάλι, αυτή ή επιστημονική βάση, αν τεθή κάτω από έναν αυστηρό έλεγχο, παρουσιάζει χάσματα. Η έπεξεργασία ύπενθυμίζει κάτι από το roman experimental των νατουραλιστών.

Τό ύφος είναι στο κυρίως μυθιστορικό μέρος του βιβλίου λιτό, τόσο λιτό που κάποτε καταντάει στεγνό. Η αφήγηση σε πολλά μέρη είναι στατική και όχι δυναμική: τά γεγονότα δεν εμφανίζονται πάντοτε σαν μοιραία άποτελέσματα έσωτερικών ώθησεων, αλλά έρχονται κάπως χωρίς άρκετη δικαιολογία κι άργότερα ακολουθεί ή εξήγησή τους. Και κάποτε ή εξήγηση αυτή έρχεται σαν μύθημα διαφωτιστικό, που κάνει ό συγγραφέας στον αναγνώστη. Ο διάλογος σπάνια έχει κίνηση, αλήθεια, επίφαση ζωντανότητας.

Ο «Προορισμός της Μαρίας Πάρνη» δεν είναι ή εύρεία πλασματική παράσταση μιás κοινωνίας. Τό κοινωνικό μοτίβο στο έργο αυτό δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μονάχα ή αναγκαία άτμόσφαιρα. Δεν πρόκειται για μυθιστόρημα που διαγράφει πολυεδρικά την ποικιλία της μεγαλοαστικής ζωής. Δεν είναι ένα

μυθιστόρημα περιβάλλοντος, αλλά ένα μυθιστόρημα άτομου.

2. *Αγγ. Τερζάκη «Φθινοπωρινή συμφωνία»* (1930). Στο πρώτο διήγημα που ονοματίζει το βιβλίο ζή ένας άνθρωπος ξεχορδισμένος. Ο Μαρβάνης. Παθαίνει παρακρούσεις, βλέπει όπτασιες, τινάζεται ξαφνικά από τη θέση του. Κλαίει εύκολα και φοβάται χωρίς λόγο. Έχει τη μανία να παρακολουθη τον εαυτό του που σκέπτεται, να αυτοαναλύεται. Είναι ένας ύστερικός. Ξαφνικά ο άνθρωπος αυτός κατακτάται από μιὰ *apparition*, την εικόνα της «εκείνης». Αν το έργο τούτο ήταν ένα έργο τελειωμένο, ή αδυναμία του Μαρβάνη να κάνει δική του την κόρη με τα δυο άσπρα γυμνά χέρια, θα δημιουργούσε σ' αυτόν ένα αίσθημα χάσματος τραγικό, τέτοιο που η τραγικότητα θα ήταν αρκετή καθεαυτήν και δε θα ήταν ανάγκη να επαυξηθη με κανένα μέσο. Ότι ο συγγραφέας ζήτησε να αυξήσει το χάσμα μ' ένα μέσο εξωτερικό δηλ. με την αυτοκτονία του νέου, τούτο δείχνει, ότι δε μπόρεσε να εκτιμήσει όσο πρέπει τις στιγμές του τραγικού χάσματος του ήρωά του, ώστε να ζητήσει να σταματήσει σ' αυτές και να τις δώσει την πρέπουσα δύναμη και αξία, αντί να καταφεύγει σε τεχνητές επαυξήσεις.

Το διήγημα τούτο στο δεύτερο μέρος του δίνει αφορμή να θυμηθώ κανείς τα τόσο λεπταίσθητα «Δυο άσπρα γυμνά χέρια» του κ. Μ. Νικολαΐδη. Από τ' άλλα διηγήματα ξεχωρίζει ή «Σκύλλα» που είναι ίσως και το καλύτερο του τόμου.

Στη σειρά αυτή των διηγημάτων ο συγγραφέας φαίνεται να ψάχνει για να συλλάβει και να στηρίξει κάτι που τελικά του γλιστρούει και του ξεφεύγει.

§ 2. «*Δεσμώτες*» (μυθιστόρημα, 1933). Μέσα σε μιὰ αμόσφαιρα καταπτώσεως, σχεδόν αποπνικτική, σέρονται τη ζωή τους άνθρωποι άσήμαντοι. Η ζωή τους είναι ένστικτώδεια και ταπεινή μόλο το πνευματικό επένδυμα που προσπαθεί ο συγγραφέας να τους φορέσει. Κανένας τους έξ' άλλου δεν είναι εύτυχής. Η χαρά τους σκεπάζεται πάντα από κάποια σκιά θλίψεως. Ζούν μοιραία. Είναι οι δεσμώτες της ταπεινής τους φύσης. Είναι μιὰ τάξη ανθρώπων από τους οποίους δεν έχει να περιμένη κανείς τίποτε το διακριτικό και το αξιοζήλευτο.

Π. ΣΠΑΝΑΩΝΙΑΔΗΣ

(Ακολουθεί)

ΤΟ ΠΑΙΔΑΚΙ

Τη νύχτα, που όλα γύρω μου ήσυχάζουν
κλεισμένος μες στῆς κάμαρας τὸν κύβο,
βρίσκω τὴ μοναξιὰ μου. Πραγαλιάζουν
τὰ ταραγμένα νεῦρα μου καὶ σκύβα
στ' ἄδυνα τῶν ἀδύτων μου.

Κοιτάζουν

τὸ παιδάκι τὰ μάτια μου, που κρύβω
κειμέσα με λατρεία, κι' ἀναγαλλιάζουν.

...Πῶς τρέχει ἀθῶα μες στῆς ζωῆς στοῦ στίβου!

Καὶ νά, που ζωντανεύουνε μπροστά μου
γύρω ἀπὸ τὸ παιδάκι τὰ ὄνειρά μου.
(Πρῶτες χαρὲς καὶ πρῶτες λῦπες που παιδεύουν
τὸ παιδάκι, που ζῆ μες στ' ἄδυνά μου...)

Νὰ τὰ κάμω τραγούδια μου γυρεύουν.

Φοροῦν τὴν ἁρμονία καὶ γαληνεύουν.

Β. ΔΕΛΟΥΣΗΣ

ΣΚΙΣΤΑ

Μεσάνυχτα βαθιά μὰ στὴν πολιτεία ἀκόμα ἀγρυπνοῦν
μὲ τὰ μεγάλα λαμπιόνα, πλατιὲς φωτολουσμές
οἱ ὄψεις της· κι ἀπὸ τὰ θέατρα μὲ βιάση γυρνοῦν
οἱ κύριοι μὲ τὶς ὠραῖες κυρίες τὶς στολισμένες.

—Μεσ' τὶς κρυστάλλινες βιτρίνες ποζάρουν φωτεινὲς
στητές, ἄψυχες κοῦκλες—μὰ που ξέρουν καὶ γελοῦνε—

— 77 —

κι' ἄπ τις ὑπόγειες τὶς ταβέρνηες χαρούμενες φωνές
ἤχουῖν· Οὐγκαρέζες ξανθές χορεύουν καὶ μεθοῦνε.

—Ψηλὰ σὲ μιὰ σοφίτα τρεμίζει κάποιος φῶς ἀχνό·
ποιὰ τάχα νὰ φωτιάη προσώπατα; χαρὰ γιὰ θλίψη
κρατάει τὰ μάτια ξάγρυπνα, γιὰ στή δουλειὰ σκυφτὸ
μ' ἔγνοιες κανέναν μὲ τούτο μὴ τὸ ψωμάκι λείψη;

—Μερικοὶ φοιτητοὶ τραγουδῶντας γυρνοῦν τὰ στενὰ
μαζι, καὶ γι' ἀγάπες, γιὰ δόξες, γιὰ πλούτη μιλάνε.
«ὦ!... πόσο ἀνυποψίαστη ἡ νειότη στὴ ζωὴ ξεκινᾷ!»
φιθυρίζουν δυὸ γέροι σκυφτοὶ ποῦ δίπλα περνάνε

—Δυὸ χαμίνια πάνω στὶς πλάκες κοιμοῦνται μοναχὰ
—Ἕνας πτωχὸς μεθυσμένος τρικλίζοντας διαβαίνει
—Πέρα σὲ μιὰ παράγκα κάποιος ζητιᾶνος ξεψυχᾷ
—Καὶ τριγυρνάει στὸ πεζοδρόμιο τ' ἄδειο... μιὰ βαμένη..

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΙΑ

“ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ,, ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (Δ Ι Η Γ Η Μ Α)

“Όταν στὰ 193 . . . κυκλοφόρησαν οἱ ἀγγελίες γιὰ τὴν ἐκδοση τῆς
«Νέας Ἐπιθεώρησης Τέχνης καὶ Γραμμάτων» δὲ βρέθηκε ἄνθρωπος
νὰ γνωρίζη ποιὸς ἦταν κι ἀπὸ ποῦ ἐρχότανε ὁ Κυριαῖκος Γραφεός, δι-
ευθυντῆς τοῦ καινούριου περιοδικοῦ. Τέτοιο ὄνομα δὲν εἶχε ἐμφανι-
στῆ ποτέ. Μήτε στὰ σοβαρά, μήτε στ' ἀστεῖα ἔντυπα ποῦ ἀσχολοῦνται
μὲ γενικὴ ἢ ἐιδικὴ φιλολογία, οἰκονομικὲς, τεχνικὲς μελέτες, κοινωνι-
κὰ ζητήματα, ψυχικὲς ἐρευνες, τέχνη, φιλοσοφία, πολιτικὴ καὶ μὲ
ὅ,τι τέλος χρησιμεύει στὴν ἐπίπονη προσπάθεια τῶν ἀνθρώπων
γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς αἰώνιας κοινοτοπίας. Μὲ τὶς συζητήσεις ποῦ
γεννήθηκαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀγγελίας, διάφοροι προσπάθησαν, ἀνώφελα,
νὰ θυμηθοῦν μὴ τυχὸν διάβασαν ποτέ, δέχθηκαν ἢ ἀπόρριψαν ἐργασία
αὐτοῦ τοῦ κυρίου. Κανεὶς ὁμως δὲν ἦταν τότε σὲ θέση νὰ θυμηθῆ
πὼς ὁ ἴδιος αὐτὸς Κυριαῖκος Γραφεός, πρὸ εἰκοσιπέντε ἀκριβῶς ἐτῶν,

εἶχεν ἐκδόσῃ μιὰ συλλογὴ μὲ ἐλεγεία : τὸν «Πήγασσο». Τὸ βιβλίο, ἄλ-
λωστε, ἦταν δυσεῦρετο: οὔτε στὰ παλαιοπωλεῖα, οὔτε στὶς ξεχαρβαλω-
μένες κάσσεσ ὅπου συλλέγονται τὰ διάφορα ἀσήμαντα χαρτιά καὶ τ'
ἀπορρίματα κάθε σπιτιοῦ, ἦταν δυνατὸ νὰ βρεθῆ. Τὸ ἔχε ἀπλούστατα ἐ-
ξαφανίσει ὁ ἴδιος συγγραφέας του —(τετρακόσια πάνω-κάτω ἀντίτυπα,
χώρια οἱ δωρεές)—ἀπαγορευμένος ἴσως μὲ τὴν καθαρευουσιάνικη βα-
ρειὰ φρασεολογία τῶν στίχων του, καὶ μὲ τ' ἀπίθανο περιεχόμενον, ποῦ
ἀξιολύπητα ἠμνοῦσε κάποιον ἀνύπαρκτη Μερόπη

Ἡ μισὴ χώρα, ἄπ' ἐναντίας, γνῶριζε τὸν Κυριαῖκο Γραφεό μὲ
τὸ πραγματικὸ του ὄνομα· κι ὅσοι σιὸ τέλος πληροφορήθηκαν πὼς ὁ
Κύρ Ἄντρεας ὁ Ν... , ὁ γέρος μὲ τὸ μουσι, μὲ τὰ ζωηρότατα μάτια, τὶς
νευρικὲς παραφορὲς, καὶ τὴν ιδιόρρυθμὴ κρίση, ἔμπαινε τώρα ἀνοπλος
σιὸ στίβο τῶν γραμμάτων καὶ τῆς σκέψης, ἀπόρησαν πὼς τοῦ περίσσειε
καιρὸς, καὶ πὼς θὰ βρισκε ὄφελος σὲ μιὰ τόσον ἐπισηφάλη σιὸν τόπο
μας ἐπιχείρηση. Εἶναι παρατηρημένο ὁμως πὼς ἄνθρωπος συνηθισμέ-
νος σιὸ κέρδος, καταπιάνεται συχνὰ μὲ τὶς πιὸ παράτολμες κ' ἐξωφρε-
νικὲς ὑπαθέσεις, ἔχοντας ἀπόλυτη πεποίθησι στὴν τελικὴ του ἐπιτυχία.
Τὰ γραφεῖα κ' ἡ διεύθυνσι τοῦ νέου περιοδικοῦ ἐγκατεστάθηκαν σιὸ
σπίτι τοῦ ἐκδότη. Ἄπὸ μιᾶς ἀρχῆς ὁ Κύρ Ἄντρεας ἀπέφυγε νὰ χρησι-
μοποιήσῃ τὸ πολυσύχναστο κεντρικὸ μαγαζὶ του. Πωλοῦσε ἐκεῖ, κάθε
λογῆς παλιὰ ἀντικείμενα : ταπέτα, γυαλικά, ἐπιπλα, δαντέλλες, γιατα-
γάνια, ὄρολόγια, κάδρα μὲ γυμνά καὶ μὲ τοπεῖα, πανάρχαια ὁμοιώμα-
τα ἀρχαίων δοχείων, νομίσματα γιὰ συλλογὲς, κεχλιμπάρια, ἀσήμια καὶ
μπακίρια, ἀλαβάστρινα ἀγαλματάκια, κοῦκλες παλιοῦ ρυθμοῦ, ὑφαντὰ
βελούδινα κι ἀπὸ μετάξι, πέτρες σὰ ζαφείρια καὶ σμαράγδια, κοσμή-
ματα καὶ κηροπήγια, ἐβένινες κορνίζες, δυσεῦρετα βιβλία, μπιχλιμπί-
δια παρδαλά, καὶ τὶς χαμένες τέλος τῆς Βενετίας βελόνες. Θεώρησε
ὁμως ἄτοπο, νὰ προσθέσῃ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον φτιαγμένον ἐπίτηδες
γι ἀνθρώπους ποῦ ζοῦν μὲ τὸ νοῦ στὰ περασμένα, τὴν πινακίδα τῆς
«Νέας Ἐπιθεώρησης».

Τὸ σπίτι του ἦταν χωμένο σ' ἓνα σοκάκι τῆς παλιᾶς πόλης. Γιὰ
νὰ φτάσῃ κανεὶς ἐκεῖ, ἔπρεπε ν' ἀνηφορίσῃ, ἀριστερὰ τῆς ἄλλοτε πα-
λιᾶς στρατώνας, ρωτώντας σιὸ σταυροδρόμι διακόσια βήματα ψηλό-
τερα, ποῦ βρισκότανε ἡ ταβέρνα τοῦ τάδε. Στὴν ἴδια ἀκριβῶς δίπατη
οἰκοδομῆ, καὶ πάνω ἀπ τὸ κρασοπουλιό, κατοικοῦσε, χρόνια τώρα, ὁ
πολυάσχολος ἄνθρωπος μὲ τὸ μουσι. Τὸ δωμάτιο ὅπου δεχότανε, ὦρα
τέσσερες ὡς πέντε τ' ἀπόγιομα, ἔβλεπε μόνο στὴν ἀλλή, κι ἀνέβαιναν σ'
αὐτὸ μὲ τὴ βοήθεια μιᾶς ξύλινης σακατεμένης σκάλας ποῦ τριζέ, στέναζε
καὶ σάλεψε ὀλοένα περισσότερο, μὴ ὑποφέροντας τὸ βάρος ὅποιου τολ-
μοῦσε ν' ἀψηφήσῃ τὸν κίνδυνό της. Σὰν ἔφτανε; στὴν κορφῆειχες τὴν ἐν-
τύπωση πὼς ὄλο τὸ σαθρὸ ἐκεῖνο κατισκεῦάσμα θὰ κατέρρεε παρασύ-
ροντας παράθυρα καὶ τοῖχο. Ὁ καθέννας λοιπὸν ἦταν ὑποχρεωμένος, σ'
αὐτὸ τὸ σημεῖο, νὰ πηδάη σιὸ πεζοῦλι τῆς εἰσόδου, κυττώντας, μέχρις

ότου του ανοίξουν, να βασιτέται από τις διάφορες προεξοχές, της θύρας. Στην αθλή, χώρια τ' άδεια βαρέλια του ταβερνιάρη που αιώνια την διακοσμούσαν, υπήρχε σε μιὰ άκρη προς τή μάντρα που χώριζε τουτο το σπίτι άπ τὸ γειτονικό, ένα πηγάδι παμπάλαιο, κι άλλος άρχαίος σύντροφός του, ένας πλάτανος πανύψηλο, με θαυμάσια κλωνιά και πλούσιο φύλλωμα. Κι ὄλη ἡ οικοδομή με τὰ καθέκαστα, μάντρες, αὐλές, πηγάδι, ταβέρνα, σκάλα και πλατάνι, ἦταν ιδιοκτησία του κύρ Αντρέα του Ν... πουῦχε κατορθώσει, από νοικάρης, να τήν άποκτήσει με μικροδάνεια κι άλλες ευκολίες στον άρχικό της κύριο. Τὸ σπίτι μαζί με τ'άλλα, εἶχε και περιέργη ιστορία. Κάποιαν εποχή διαδόθηκε στη γειτονιά πὼς ἦταν στοιχειωμένο, και πὼς ἔξόν άπ τις πετριές που νύχτα φθάνανε ξερβάδεξά, σπάζοντας τζάμια και κεραμίδια, εἶχαν βρη καταφύγιο σ' αυτό καλικάντζαροι κι' άλλα δαιμόνια. Στά πιο σκοτεινά μεσάνυχτα, λέγανε φαινότανε στην πλευρά του πηγαδιού, ένα διάφανο, κάτασπρο φάντασμα που Ισκιολυστρούσε, μιὰ μικρὸ και μιὰ μεγάλο. Οἱ πετριές, φυσικά, με τή βοήθεια της άστυνομίας απέκαμαν στο τέλος και πολλοὶ ὁμολόγησαν πὼς κακορίζικοι ἔχθροι του κύρ Αντρέα του ἔχαν παιζει αυτήν τή φάρσα. Μά για τὸ φάντασμα παρέμενε ὁ θρῦλος, και τώρα ακόμη εξακολουθοῦσε—λέγανε—να περιφέρεται στο ἴδιο μέρος, σαν ἔκλεινε ἡ ταβέρνα κι ὄλα σιγοῦσαν στους δρόμους και στο σπίτι. Φαντάσματα ὡς τόσο και στοιχειά δὲ φανερώνονται τή μέρα, στο λαμπρὸ φῶς του ἡλιου κάτω άπ τὸ σιλιπνὸ γαλάζιο τ' ουρανοῦ, σιμά στο ἄσωτο πράσινο τῶν περιπλοκάδων και τῶν λουλουδιῶν που φουντώνουν σε γλάστρες μαζεμένες, σὰ σε πανηγῦρι, κολλητά στις μάντρες. Κι' ἔπειτα, τή μερα, λίγο να σηκώσης τὰ μάτια, να, κει πάνω, δεξιά, ἡ ακρόπολη, οἱ κατάλευκοι στῦλοι, εἰρωνικοί στο αἰθέριο κορνίζωμά τους, ἀπαλώτατα στημένοι σαν προστάτες τῶν λευκῶν κάτω σπιτιῶν.

Τ' άπομειήμερα λοιπόν που φτάνανε οἱ επισκέπτες στο σπίτι του κύρ Αντρέα, εκτός άπ τὸ μικρὸ μαρτύριο της ξύλινης σκάλας, άλλον κίνδυνο δὲν εἶχαν ν' αντιμετωπίσουν. Γιατι βέβαια δὲν ἦταν κίνδυνος παρ' ὄλη τήν κακήν ἐντύπωση που αισθανόταν ένας ξένος στο στενόμακρο γραφεῖο του κυρίου διευθυντοῦ, τὸ αντίκρουσμα δυὸ ταριχευμένων μπουφῶν που καλοτοποθετημένοι σε ξύλινους στήλους, βρίσκονταν κει μέσα. Τὰ καστανόχρωμα τουτα ὄρνεα με τὰ μεγάλα βαθυκίτρινα, γυάλινα μάτια, ἀτένιζαν ἐπίμονα τὸν ἄνθρωπο που ἔμπαινε στο δωμάτιο, ευθύς ὡς άνοιγε τή θύρα, ένα άγόρι καχεκτικό και φοβισμένο δεκατεσσάρων πάνω κάτω χρονῶν.

Τὸ ἴδιο αυτό παιδι, προσκαλοῦσε τὸν επισκέπτη να καθήση ἔως ὄτου ἔρθη ὁ κύρ Αντρέας, ἡ—συχνότερα—ἔδινε τήν πληροφορία πὼς ὁ γέρος ἔλειπε στο μαγαζί. Και τὰ ψεύτικα, γυαλένια μάτια παρακολουθοῦσαν τις στιχομυθίες, ἐπιδοκιμάζοντας άγριωπά όταν ὁ επισκέπτης δὲν ἦταν ευπρόσδεκτος, και συγκαταβατικά γελαστά σχεδὸν στην

ἀκίνησία τους, τις λίγες φορές που τὸ παιδι ψιθύριζε ένα στερεότυπο:

—'Εσεῖς εἰστε;... Περάστε.

Τὸ «σεῖς εἰστε» προφερότανε πάντα με τόνο γιομάτο ἀμφιβολίες. Ὁ νεαρός ἦτας διστακτικός, κύτταζε καχύποπτα. Ἄν τ' ὄνομα που του λέγανε, ἤκουσε πρώτη φωνά στ' αὐτιά του ἀπαρραβίαστος κανόνας ἦταν ν' ἀπουσιάσει ὁ κύρ Αντρέας. Ἐπρεπε προφανῶς νά'χε μεσολαβήση ἀλληλογραφία, νάχαν δοθῆ ὁδηγίες και συστάσεις για να προσφερθῆ κάθισμα στον ξένο.

Τὸ δωμάτιο εἶχε ὄλη τήν αἴγλη μιᾶς μακροχρόνιας ἐκλεκτικῆς διαλογῆς. Ἡ διακόσμηση του ὅμως με λογῆς παλιά ἀντικείμενα, του πρόσδινε κάποια βαρύτητα, κάτι σαν κλεισμένο, κι' ἀνήλιαγο, και συνθροπό. Μεγάλες κουρτίνες στο μοναδικὸ παράθυρο, κάδρα με χρυσές κορνίζες, ὅπως τις συνήθιζαν τὸν περασμένο αἰῶνα, ράφια με βιβλία, μιὰ προσημνη γήπινη στη γωνιά του βήθους, ένα χαμηλὸ νειβίσι, περιεργο για τήν κάπως πιο συγχρονισμένη κι' ἀνετη κατασκευή του, κι ὄλα με κάποιιο στενόχωρο ἀέρα προσωρινότητας, σαν μαζεμένα ἐπιτηδες για πώληση, ἔτοιμα για παράδοση.

Τὸ ζήτημα της ἀλληλογραφίας, για τήν εξασφάλιση μιᾶς συνέντευξης με τὸν κύρ Αντρέα, ἦταν ἀσφαλῶς τὸ τελευταῖο πράγμα που θά βρισκε ἀπήχηση και δικαιολογία στο μυαλὸ του Γιάννη Χαλκιᾶ. Στά εικοσιτρία του χρονια τουτος, δὲν εἶχε ακόμη βρη καιρὸ ν' ἀσχολήθῆ με λεπτομέρειες. Ὁ κόσμος ὅλος κλεινότανε στη σκέψη του με καθορισμένη και σαφή ὑπόσταση, και τὸ κάθε τι που παρεμενε ἔξω από δαύτην, ὄχι μόνον δὲν εἶχε σημασία ἀλλ' ἦτανε γι' αὐτὸν ὀλότελα ἀνύπαρκτο.

Ὡς τόσο τὸν χαρακτηριζε μιὰ περιέργη ἔκφραση ἀπορίας, κι' ὄλη ἡ ἐμφάνισή του πρόσδινε κάτι τὸ ἀπροσδιόριστο παιδιάστικο. Τὰ μάτια του ἦσαν γαλανὰ και μεγάλὰ τόσο που διναν τήν ἐντύπωση πὼς τ' ἄνοιγε ἐπιτηδες για να ἐκδηλώση ἐντονώτερα τί βρισκόταν μέσα του. Τ' ἀνάστημά του ψηλὸ μέχρι κομικοῦ μάλιστα σημείου, τὸ πρόσωπό του χλωμὸ σὰ νεκρική μάσκα πάνω στο κλειστὸ βυθυπράσινο σικιάκι, κι ἡ φωνή του ακόμη, παράξενη, σερτή, παραποινιάρικη σχεδόν. Ὅταν, κάποιιο ἀπόγιομα πρωτοπαρουσιάστηκε στην περίφημη εἴσοδο του κύρ Αντρέα, φάνηκε στο παιδι που του άνοιξε τόσο ἀνείπωτα διαφορετικὸς από κάθε άλλον, ὡστε, παρ' ὄλη τή δειλία του, κι' αὐτὸ ακόμη με δυσκολία κράτησε τὸ γέλιο. Στο γέρο που περιέμενε σ' άλλο δωμάτιο ἀνήγγελε λοιπόν ὁ μικρὸς πὼς εἶχε διώξει ένα ζητιᾶνο ψηλὸ σὰ σικιάχτρο, που με τὸ να πόδι ἄγγιζε τὸ κεφαλόσκαλο, και με τ' ἄλλο τὸ κάτω σκαλοπάτι. Λεγόταν ἔτσι κι' ἔτσι.

—Γιάννης Χαλκιᾶς;

—Ναί.

Ὁ κύρ Ἀντρέας εἶχε συνήθεια νὰ κυττάζη ἀπ τὴ γοίλλια κάποιου κατακλειστοῦ παραθύρου ποῦ ἴδινε στὸ δρόμο, τὶ εἶδους ἄνθρωπος ἦταν ὁ κάθε ἀνεπιθύμητος.

Κύτταξε λοιπὸν καὶ γιὰ τὸ σκιάχτρο τοῦ μικροῦ.

—Ποῦ πῆγε;—ρώτησε μὲ ἀπορία σὲ λίγο—Δὲν ἔφυγε;

Τὸ παιδί δὲν ἀπάντησε. Πολλὲς φορές ἀμφέβαλε ἂν ὁ γέρος περιμένε στὶς ἐρωτήσεις του κι' ἀπόκριση.

—Ποῦ εἶναι μωρέ;

Ὁ μικρὸς ἀνοίξε τὸ στόμα δίχως ν' ἀρθρώσῃ λέξη. Δίσταξε ἀκόμη λίγο κι' ὀρμητικὰ κατόπιν γύρισε στὸ γραφεῖο.

Ὁ Γιάννης Χαλκιᾶς βρισκότανε ἀκόμη στὴν αὐλή. Εἶχε πλησιάσῃ πρὸς τὸ πηγάδι, σὰ ζητώντας νὰ δῆ ἀπὸ κοντὰ τὶς ἀραδιασμένες στὴ μάνδρα γλάστρες. Τέτοια συμπεριφορὰ δὲν ἦταν κανονικὴ. Τὸ παιδί ἀνοίξε καὶ κρεμάστηκε στὸν ἐπικίνδυνον ἐξώστη φωνάζοντας.

—Ἐ!

Ὁ ξένος γύρισε τὸ κεφάλι μιὰ δῶ, μιὰ πέρα, τάχα πὼς δὲν καταλάβανε ἀπὸ ποῦ ἐρχόταν ἡ φωνή. Στὸ τέλος κάρφωσε πρὸς τὰ πάνω τὰ μεγάλα του μάτια.

—Δὲ βγαίνουν ἀπ' ἐκεῖ!

—Ναί—συγκατένευσε δίχως νὰ κινηθῆ ἐκεῖνος.

—Ἄκουσε;—ἐπανάλαβε ὁ ἄλλος μὲ θυμὸ—Δὲ βγαίνουν ἀπ' ἐκεῖ! καὶ ἔτεινε ἐπιτακτικὰ τὸ χέρι.

Ὁ Γιάννης Χαλκιᾶς στράφηκε τότε γιὰ τὴν ἐξοδο. Μὰ βλέποντας ἴσως κάτι ν' ἀργοσαλεῖν στὸ βάθος τῆς πάνω πόρτας, ἀναταράχθηκε καὶ προσηλωθῆκε ὅπου βρισκόταν.

—Ὅχι, δὲν εἶναι ἐδῶ, σὰς εἶπα!—φώναξε πάλι ὁ μικρὸς...

Ὁ κύρ Ἀντρέας ὡς τόσο εἶχε παρακολουθήσῃ τὴ σκηνή.

Μὲ τέτοιες κακὲς διαθέσεις λοιπὸν, καὶ σὰ νὰ ἐπρόκειτο γιὰ προσωπικὸ του ἐχθρό. εἶδε τὴν ἄλλη μέρα τὸ παιδί νὰ ξαναπαρουσιάζεται στὸ κεφαλόσκαλο τὸν ἴδιο Γιάννη Χαλκιᾶ. Ἡ ἐξουσιοδοτημένη σκαιότητα ἔχει πιὸ φαρμακερὴ ἐκδήλωση ἀπὸ κάθε αὐθόρμητη πράξη. Στὴ νέα βίαια ὑποδοχὴ ὁ ψηλὸς τρίκλισε καὶ βυστάχθηκε στὰ κάγκελα τῆς σχεδὸν αἰωρούμενης σκάλας, μὲ κίνδυνον νὰ τὴν παρασίρῃ στὸ κατρακύλισμα του. Ὁ μικρὸς ἱκανοποιήθηκε μὲ τὸ κατώρθωμα καὶ παρουσιάστηκε στὸ γέρο γελαστός.

—Ἦταν ὁ ἔτσι κι' ἔτσι.

Ἐπειτα στὸ μαγειριὸ—ὅπου κι' ὄφειλε νὰ κάθεται—παράστηκε στὸν ἑαυτὸ του τὴν προηγούμενη σκηνή, ἀνοικοκλείνοντας κωμικὰ τὰ μάτια. Τέτοια ὥρα δουλειά του ἦταν νὰ περιποιεῖται διάφορα βιβλία τοῦ γέρου, ντύνοντάς τα μὲ πρόχειρο περίβλημα, ἢ κόβοντας ὅπου χρειαζότανε τὰ φύλλα· καὶ κείνη ἀκριβῶς τὴ μέρα, τὸν ἀπασχολοῦσε μιὰ

περίφημη, πανάκριβη καὶ δυσεύρετη γερμανικὴ ἔκδοσις τῶν χρονικῶν τοῦ Ψελλοῦ, μὲ σημειώσεις, παραπομπές, βιβλιογραφία, κείμενο ρωμεῖκο καὶ μετάφρασις στὴ γλῶσσα τῆς ἔκδοσις, ὅλα τυπωμένα στὸ Strasbourg τὰ 1903. Οἱ τόμοι ἦσαν τέσσερις, τὰ φύλλα ἄκοπα καὶ τ' ἀπόκτημα, προερχόταν φυσικὰ ἀπ' τὴ διάλυσις τῆς βιβλιοθήκης κάποιου ἀνθρώπου τῶν γραμμάτων. Ἐκοβε λοιπὸν τώρα μ' ἓνα μεγάλο μαχαίρι, τὰ φύλλα τοῦ τρίτου τόμου. Γιὰ ὅλα γενικὰ τὰ βιβλία ποῦ τοῦ ἐμπιστευότανε ὁ γέρος, κρεμόταν πάνω στὸ κεφάλι του μιὰ φοβερὴ ἀπειλή. Ἄρκοῦσε νὰ παραστρατήσῃ τὸ μαχαίρι, νὰ σχιστῇ ἄγαρμπα ἓνα φύλλο, κι' ὅλα γύρω του θ' ἄλλαζαν: ὁ κόσμος θὰ μελάνιαζε, οἱ μποῦφοι θὰ οὐρλιαζαν καὶ τὸ περίφημον φάντασμα τῆς αὐτῆς θάπερνε, μέρα ἀκόμη, σχῆμα καὶ ὑπόστασις. Μὲ ἄλλα λόγια θάπευτε ξύλο ἀλύπητο καὶ θ' ἀκολουθοῦσε ἐπιστροφή στὸ πατρικὸ λιμῆρι.

Δὲν ἦταν ὡς* τόσο τὸ ξύλο ποῦ λογάριεζε ὁ μικρὸς. Ἄπ' ὅταν θυμότανε τὸν ἑαυτὸν του, τόχε συνηθίσει. Τὸ διώξιμο ὅμως τὸν τρομοκρατοῦσε. Κι' ὄχι πὼς θὰ περνε τοὺς δρόμους. Οἱ δρόμοι, εἶχαν μάλιστα γι' αὐτὸν ὅλη τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Ἡ κάθε γωνιά, τὸ κάθε σοκάκι, εἶχε κάτι φιλικό, κάτι δικό του. Ὅταν κλεινότανε στὸ σπιτί τοῦ γέρου βρισκότανε λειψός, κορμὶ μονάχα, ἔτοιμο νὰ κουλουριαστῇ στὶς προσταγές. Τὸ ὑπαιθρο, ὁ οὐρανὸς γιόμιζαν τὸν ἰδανικὸ του κόσμον. Τὶς λίγες φορές ποῦ τοῦ ἦταν βολετὸ νὰ ξεφεύγῃ, ἔτρεχε πάνω, στὸ βράχο, γύριζε στὶς ἄλλες μακρινὲς πλευρές, πρὸς τὸ θέατρο τοῦ Ἡρώδου, πηδώντας δῶθε κεῖθε καὶ φωνάζοντας συνάμα, τάχα πὼς τραγουδοῦσε.

Οἱ ἀπειλὲς ὅμως δὲν προοιῶνιζαν παρόμοια διασκέδασις. Ὁ κύρ Ἀντρέας ἔπευτε μακρυνὸς συγγενῆς του, κάτι σὰν θεῖος, καὶ τὸν εἶχε μαζέψει γιὰ χατήρι τοῦ πατέρα του, δῆθεν πὼς ἐκτὸς ἀπ' τὴν τροφή, θὰ σκοιζόταν καὶ γιὰ τὴ μόρφωσίν του. Κι' ἀκριβῶς ὁ γυρισμὸς στὸ πατρικὸ σπιτί, δίχως ὁ ἴδιος νὰ ξέρῃ γιατί, τὸν παρέλυε. Δὲ θάταν βέβαια ἐκεῖ περισσότερον ἢ σκληρότερον τὸ ξύλο, μῆτε κὰν ἡ ἐπίβλεψις αὐστηρότερη ἴσα ἴσα ποῦ θά' τρεχε ὅλη μέρα ἔξω. Ἀλλὰ μόνον ἡ σκέψις πὼς ἦταν δυνατὸ νάρθῃ ἡ στιγμὴ ποῦ θὰ τὸν ἐπέστρεφε ὁ γέρος στὸ δικό του, τὸν γιόμιζε ἀπελπισία τοῦ ἴδινε τὴν ἐντύπωσις πὼς θὰ σερόταν ἔτσι σὲ πνιγμό. Ὁ κύρ Ἀντρέας ἄλλωστε δὲν τοῦ ζητοῦσε καὶ φοβερὰ πράγματα. Ἐξὸν ἀπ' τὰ θελήματα, τὴν ἐπίβλεψις τοῦ σπιτιοῦ, τὴ βοήθεια στὴν ὑπηρετρία—δουλεύτρα μισθῆς μέρας—ὄφειλε τώρα τελευταῖα ν' ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὰ βιβλία. Ἀποκοῦσε πείρα, μ' αὐτά. Μεγάλα, μικρὰ στὸ σχῆμα· μὲ χαρτὶ χοντρὸ ποῦ ἄφηνε χνοῦδι στὶς δυὸ πλευρές τοῦ μαχαιριοῦ σὰν τοὺς ἔκοβε τὰ φύλλα, μὲ χαρτὶ γυαλιστερό, λεπτό, ποῦ ἔτριξε στὸ σχῆσιμο· μὲ εἰκόνες καὶ γράμματα μεγάλα τυπωμένα πυκνὰ ἀπ' τὴ μίαν ἄκρη στὴν ἄλλη, ἦσαν ἄφθονα καὶ λογιῆς περιεχομένου.

Αὐτοὺς προτιμοῦσε φυσικὰ τὰ εἰκονογραφημένα. Ἐπειτα ὅσα φτενά, φτενά καὶ ὁμορφα. Γιὰ τὰ πυκνοτυπωμένα εἶχε τὴ γνώμη ὅτι ἦσαν

άνιαρά, κι' απίθανο φρονοῦσε πὼς βρισκόταν ἄνθρωπος νὰ τὰ δαβάση γιὰ τὸ κέφι του μονάχα. Εἶχεν ἐξ ἄλλου παρατηρήσει πὼς ὁ ἴδιος ὁ κύρ Ἀντρέας, ὅταν κλεινόταν στὸ γραφεῖο του γιὰ μελέτη, πάλι μ' ἐφημερίδες καταπιανότανε, καὶ τὶς δίπλωνε, καὶ τὶς πέταγε καὶ τὶς τσάλακωνε. Τὰ βιβλία χρησίμευαν λοιπὸν γιὰ νὰ πέρνουν χῶρο στὰ ράφια ἢ νὰ κλείνονται σ' ἓνα παλιὸ σκαλιστὸ ἐρμάρι τοῦ γραφείου: ἔπιπλο ἀπαγορευμένο σὲ ὄλους, διπλο - τριπλοκλειδωμένο, σωστὸ φρούριο κάποιου μυστηρίου.

Ὁ τόμος πὸν τώρα βρισκότανε στὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ, ἦταν ἀκριβῶς τῆς περιφρονημένης κατηγορίας: ὠραῖο χαρτί, ξόφυλλο περίφημο, ἀλλ' ἀδιάβυστο κι' ἀνώφελο... Ὁ μικρὸς κυνηγοῦσε ἀκόμη μέσα του τὴν τρομαγμένη φυσιογνωμία τοῦ νέου μὲ τὸ ἀπελπισμένο ὕφος, καὶ τὸ ψηλὸ κορμὶ πὸν κυμάτιζε σὰ σχοινὶ ἔτοιμο νὰ κοσλοურιαστῆ χάμου, ἀλλὰ συνάμα κάτι σὰν κόμπος στὸ λαρύγγι, ἐμπόδιζε τὸ ξέσπασμα τοῦ γέλιου του. Μιὰ μακρυνή, ἀμυδρή, ἀνεπαίσθητη σχεδὸν ἀπήχηση οἴκτου, κάτι σὰν θυμὸς καὶ λύπη, πὸν βρισκότανε ἀπόλυτα ξεκάρφωτο, ἔξω ἀπὸ τὴ σκέψη καὶ τὴ συνείδηση του, μετέωρο, ἀνεξήγητο. Μιὰ ξαφνικὴ στενοχώρια πὸν δὲν εἶχε αἰτία. Κρατοῦσε τὸ μαχαίρι, σταματισμένος σὲ κάποια ἀνοιχτὴ σελίδα τοῦ βιβλίου. Ἡ ἀντίδραση εἶρθε ἀπότομα. Τὸ χέρι του ὀπλισμένο ὅπως ἦταν πετάχτηκε μὲ δύναμη, ν' ἀπειλήσῃ τὸν ἄερα.

—Οὔστ!

Καὶ σὰν προεξοφλώντας νίκη καὶ πανηγύρια, βρέθηκε τὸ σίδερο ψηλὰ μὲ στολίδι μιὰ λαοκίδα χαρτιοῦ ἀρπαγμένη ἀπ' τὸν τρίτο τόμο τῶν χρονικῶν τοῦ βυζαντινοῦ συγγραφέα, φανταστικὸ τρόπαιο μάχης πὸν δὲν εἶχεν ἀκόμη δοθῆ.

Ἡ ζημιὰ ἦταν μεγάλη. Στενοχώρια, θυμὸς, λύπη, πείρανε ὅλα μιὰ συγκεκριμένη ὑπόσταση, τρυπώνοντας στὸ κενὸ τοῦ κατεστραμένου φύλλου τοῦ βιβλίου. Τέτοιο κακὸ πρῶτη φορὰ συνέβαινε. Καμμιά διόρθωση, καμμιά δικαιολογία, τίποτε πὸν νὰ 'δινε ἐλπίδα βοήθειας ἦταν δυνατὸ νὰ παρουσιασθῆ κείνη τὴν ἴδια στιγμὴ. Μονάχα, σὰν κορύφωμα σὰν τελειωτικὸ κτύπημα, ἀκούστηκε πιδ δυνατὴ, πιδ νευριασμένη ἀπ' τὰ συνηθισμένα, σὰν κέλευσμα κριτοῦ πὸν ὅλα τὰ ξέρει καὶ παντοῦ βρίσκεται, ἢ φωνὴ τοῦ γέρου:

—Νίκο!—

Τὸν καλοῦσε στὸ γραφεῖο.

Οἱ ἡρωϊκὲς ἀποφάσεις ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἀσυναισθητες, πολλὲς φορές, κινήσεις. Τὸ παιδὶ ἔκλεισε ἀστραπιαῖα τὸ βιβλίον, γύρισε δῶθε κείθε τὰ μάτια, δακρυσμένα τώρα, βημάτισε μιὰ πάνω, μιὰ κάτω, καὶ στὸ δεύτερο ξεφωνητὸ τοῦ κύρ Ἀντρέα, σφενδόνισε τὸν τρίτο τόμο τοῦ Ψελλοῦ, στὴν κάσσα μὲ τὰ ξύλλα.

Τὴν ἄλλη μέρα καὶ τὴν ἴδια πάλι ὦρα, νὰ ὁ Γιάννης Χαλκιᾶς, τρίτη φορὰ στὸ κατῶφλι τοῦ γέρου.

—Θὰ τὸν περιμένω—λέει.

—Ὅχι. Δὲ θὰ τὸν περιμένετε — ἀπαντᾷ τὸ παιδί—Δὲ μοῦ εἶπε κανεὶς νὰ τὸν περιμένετε.

Κυττοῦνται σιωπηλοί.

—Εἶσαι... εἶσαι....

—Εἶμαι ;.....

Τὸ παιδὶ θυμῶναι. Συνδιάζει τοῦτον τὸν ἀλήτη μὲ τὸ κακὸ πὸν τοῦ συνέβηκε χτές. Ὁ τρίτος τόμος τοῦ Ψελλοῦ εἶναι κρυμμένος τώρα, κάτω ἀπ' τὸ στρώμα του, μὲ πρόσθετη ζημιὰ τὸ καρβούνιασμα τῆς κάσας. Μπροστὰ του στέκεται ὁ υπεύθυνος μὲ τὰ ἐλεεινά, σὰ φανάρια μάτια του. Αἰσθάνεται μιὰν ἀσυγκράτητη ἐπιθυμίαν νὰ τὸν βλάψῃ. Κάτι κακὸ νὰ μηχανευτῆ ἐναντίον του. Ζητάει νὰ κερδίσῃ καιρὸ.

—Τί τὸν θέλετε ; ρωτᾷ.

Ὁ ἄλλος κλονίζεται· χλωμιάζει περισσότερο.

—Πές του... πές του...

Εἶναι στιγμὲς πὸν κάθε σκέψη σταματᾷ. Εἶναι σὰ νὰ φτάνῃ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ μακρινὰ, κουρασμένος καὶ βρίσκεται ἀναπάντεχα σ' ἓνα καινοῦριο ἀλλόκοτο περιβάλλον. Μῆτε πὼς ὑπάρχει, τοῦ 'ναι βολετὸ νὰ πιστέψῃ. Ἀναζητᾷ παντοῦ βοήθεια. Κι' ἡ βοήθεια, στὸ Γιάννη Χαλκιᾶ, ἦρθε ἀπροσδόκητα.

—Τί συμβαίνει ; Περᾶστε μέσα !

Κείνη τὴ στιγμὴ, ἀπ' τὸ βάθος τοῦ γραφείου, ὁ κύρ Ἀντρέας προχωροῦσε πρὸς τὰ δῶ.

(ἔχει συνέχεια)

ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ ΝΥΧΤΑ...

Ἀπόψε ὅλα τὰ σκέπασε τριγύρω ἢ καταχνιά, σὰ σάβανο πὸν τᾶπλωσεν ἢ μοῖρα τοῦ χειμῶνα, καὶ τὶς ἐληές φαντάσματα θαρρεῖς στὴ σκοτεινιά, πὸν στέκουν ἔτσι ἀσάλεφτες βουβὲς στὸν ἐλαιῶνα.

Οὔτ' ἓν' ἀστέρι φαίνεται ψηλὰ στὸν οὐρανὸ, καὶ δὲν ἀκούγεται φωνὴ, καταχωνιάστ' ἢ πλάση! Μονάχ' ἀπὸ τὸ πέλαγο ἓνα σφύριγμα βραχνὸ στέλνει φτωχὸ πλειούμενο πῶχει τὸ δρόμο χάσει...

Τέτοιες στιγμὲς ἀποθυμᾷ κι' ἡ δόλια μας ψυχὴ σὲ μιὰ γωνιά μονάχη τῆς δειλὰ νὰ γονατίσῃ,

χωρίς κανείς να τὴν ἰδῆ νὰ πῆ μιὰ προσευχή,
κι ἀνέμποδα τὰ δάκρυα τῆς ἐκεῖ κρυφὰ νὰ χύση.

Ὅπως ἀπόψε ἡ καταχνιά τριγύρω ἔχει ἀπλωθεῖ,
μιὰ τέτοια νύχτα εὐδόκησε, Κύριε, νὰ πεθάνω:
ἄγνωστος—ὅπως ἔζησα—νὰ φύγω ἀπ τὴ ζωὴ,
καὶ νὰ μὴ ἴδῶ τίς ὁμορφιὲς τοῦ κόσμου πού θά χάνω...

ΧΑΡΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΜΑΥΡΑ ΜΑΛΛΙΑ

Τὰ μάτια σου εἶναι κούρασμένα
τὰ γόνατά σου λυγισμένα,
τὰ χεῖλια σου χωρὶς μιλιὰ...
Μακρὺς σοῦ φαίνεται ὁ δρόμος
βαριὰ τὰ βήματά σου, κι ὅμως
ἔχεις κατάμαυρα μαλλιά...

Ἄλλαξε πὰ ἡ πορπατησιά σου
—ἴδια, μονάχα, ἡ φορεσιά σου—
ἀλλὰ παρὰπονο δὲ λές...
Γελᾷς τὴ μέρα, σεργιανίζεις,
πίνεις τὴ νύχτα καὶ καπνίζεις
κι ὅμως μονάχος πᾶς καὶ κλαῖς...

Μὲς στὸ γραφεῖο σὲ πειράζουν,
οἱ φίλοι πλάγια σὲ κυττάζουν
κι «ἀφηρημένο» σὲ καλοῦν...
Οἱ ἔλεγεῖς φέρνουν κέφι,
πὰ στὴν καρδιά σου παίζουν ντέφι
καὶ διασκεδάζουν καὶ γελοῦν...

Ἄλλ' ὡς τὰ χτὲς ἐσὺ γελοῦσες,
πλούσιο τὸ γέλιο σου σκορποῦσες,
στοὺς φίλους μοῖραζες φιλιὰ...

Τώρα σκυφτὸς περνᾷς κι ὁ δρόμος
ἀδιάβατος φαντάζει... κι ὅμως
ἔχεις κατάμαυρα μαλλιά...

Καὶ κάτ' ἀπὸ τὸ νέο στῆθος
τὰ ὄνειρα πεθάναν πλήθος
κ' ἡ ἔνια σὲ πότισε χολή...

Τί, ἂν εἶναι μαῦρα τὰ μαλλιά σου;
Γέρασε, ἄμμοιρε, ἡ καρδιά σου,
γέρασε κ' εἶσαι νέος πολὺ...

ΗΡΑΚΛ. ΜΑΛΩΣΗΣ

ARTHUR SCHNITZLER

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ

Ἐδῶ θὰ μείνω ὥρα πολλή. Ἀπλώνεται μιὰ μελαγχολικὴ
πλήξη πάνω ἀπὸ τοῦτον τὸν τύπο, ἀνάμεσα δάσου καὶ θάλασσας
πού μοῦ κάνει καλὸ. Ὅλα εἶναι ἡσυχά, ἀκίνητα. Μονάχα τᾶσ-
πρα σύννεφα φεύγουν σιγά, μὰ ἔτσι ἀπαλὰ χαϊδεύει ὁ ἀγέρας
τὰ κύματα καὶ τίς κορφές, πού οὐδὲ κὰν μουρμουρίζουν ἢ θά-
λασσα καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ δέντρα. Εἶναι βαθιὰ μοναξιά ἐδῶ
πέρα, γιὰ τὴν αἰσθάνεται κανεὶς πάντα· κι ὅταν ἀκόμα βρίσκε-
ται ἀνάμεσα στὸν κόσμον, στὸ ξενοδοχεῖο, ἢ στὸν περίπατο. Ἡ
δρχήστρα παίξει πιδὸ πολὺ μελαγχολικὰ σουηδικὰ καὶ δανικὰ
τραγούδια, μὰ καὶ τὰ φαιδρὰ τῆς ἀκόμα κομμάτια ἀντηχοῦν
κουρασμένα, σβυσμένα, Ὅταν τελειώσουν οἱ μουσικάντες, κατε-
βαίνουν σιωπηλοὶ τὰ σκαλοπάτια ἀπ τὸ κίοςκι, καὶ χάνονται μὲ
τὰ ὄργανά τους σιγά καὶ λυπημένα στίς δεντροστοιχίες.

Αὐτὰ τὰ γράφω σ' ἓνα φύλλο, κάνοντας μιὰ βαρκάδα στὸ
μάκρος τῆς ὄχθης.

Εἶναι γλυκιὰ καὶ πράσινη ἡ ὄχθη. Ἀπλὰ χωριάτικα σπί-
τια μὲ κήπους· στοὺς κήπους, κοντὰ στὸ νερὸ πάγκοι· πίσω ἀπ
τὰ σπίτια, ὁ στενός, ἄπορος δρόμος, πέρα ἀπ τὸ δρόμον, τὸ δά-

σας. Ἀπλώνεται στή χώρα μακρὰ, ψηλώνοντας ἑλαφρὰ, καί πέρα, ἐκεῖ πὸν τελειώνει ὁ ἥλιος. Πέρα στὸ στενόμακρο κίτρινο νησί, οἱ βραδυνές του ἀναλαμπές. Ὁ βαρκάρης, λέει, μπορεῖ κανεὶς νὰ ναι σὲ δυὸ ὥρες ἐκεῖ. . . Θέλω νὰ πάω μιὰ φορὰ. Μὰ τότε κρατάει κανέναν ὁ τόπος ἐδῶ παράξενα· πάντα βρισκουμεὶ στὴν περιοχὴ τοῦ μικροῦ τόπου· πὸ εὐχάριστα κοντὰ στὴν ὄχθη, ἢ στὴν ταράτσα μου.

Μένω ξαπλωμένος κάτω ἀπ τὶς ὀξυές. Τὸ βαρὺ δειλινὸ χαμηλώνει τὰ κλώνια· κάπου κάπου ἀκούγω κοντὰ βήματα ἀνθρώπων, πὸν ἔρχονται ἀπ τὸ δρόμο τοῦ δάσου· μὰ δὲν μπορῶ νὰ τοὺς δῶ, δὲν κουνιέμαι καθόλου, καὶ τὰ μάτια μου βυθίζονται ἀπάνω ψηλά. Ἀκούω καὶ τὸ φαιδρὸ γέλοιο τῶν παιδιῶν μὰ ἡ μεγάλη μοναξιά σβύνει κάθε θόρυβο γύρω μου, καὶ μόλις πάψει ν' ἀντηχῇ μιὰ στιγμὴ, φαίνεται σὰν ἀπὸ καιρὸ σβυσμένος. Ὅταν κλείνω τὰ μάτια μου καὶ τὰ ξαναοίγω ἀμέσως σὰ νὰ ξυπνάω ἀπὸ μιὰ μακρὰ νύχτα. Ἔτσι γλυστοῦμαι ἢ ζωὴ μου. κ' ἀλωροῦμαι σὰν ἓνα κομμάτι φύσεως στὴ μεγάλη γαλήνη γύρω μου.

Τέλειωσε ἡ ὁμορφὴ γαλήνη. Δὲν θὰ ξανάρθει πιά μηδὲ στὴ βάρκα, μηδὲ κάτω ἀπ τὶς ὀξυές. Ὅλα φαίνονται νᾶλλαξαν μὲ μιᾶς. Οἱ μελωδίες τῆς ὀρχήστρας ἀντηχοῦνε πολὺ θερμὰ καὶ φαιδρὰ· οἱ ἀνθρώποι πὸν περνοῦνε μιᾶνε πολλὰ· τὰ παιδιά γελοῦν καὶ φωνάζουν. Ἀκόμα κ' ἡ ἀγαπημένη θάλασσα, πὸν φαίνονταν τόσο σιωπηλή, σπάζει μὲ κρότο τὴ νύχτα στὴν ἀκρογιαλιά. Ξαναζώηρεψε ἡ ζωὴ γιὰ μένα. Ποτὲ δὲν ἔφυγα ἀπ τὸ σπιτί ἔτσι εὐκόλα· δὲν ἄφρα τίποτε ἀτέλειωτο. Ἐκανα τὴ διδακτορικὴ μου ἐργασία· εἶταν θαμμένη πιά ἡ καλλιτεχνικὴ ἀταπάτη, πὸν μ' ἀκολουθοῦσε σ' ὅλη μου τὴ νύχτη, κ' ἡ δεσποινίδα Τζέννυ ἔγινε γυναίκα κάποιου ρολογαῖ. Ἔτσι εἶχα τὴ σπάνια τύχη νὰ κάνω ἓνα ταξίδι δίχως ν' ἀφήσω μιὰν ἀγαπημένη στὴν πατρίδα μου, καὶ δίχως νὰ πάρω μαζί τὰ ὄνειρά μου. Αἰσθανόμουν τὸν ἑαυτὸ μου καλὰ καὶ σὲ ἀσφάλεια, στὴ σκέψη μιᾶς περιορισμένης ζωῆς. Καὶ τώρα, τέλειωσαν πάλι ὅλα· γιατί εἶναι

ἐδῶ ἢ κυρία Φριδερίκα.

Ἄργα τὸ βράδυ στὴν ταράτσα μου· ἔχω ἓνα φῶς στὸ τραπέζι μου καὶ γράφω. Εἶναι καιρὸς νὰ τὰ καταλάβω ὅλα. Γράφω τὴν ὀμιλία, τὴν πρώτη ὀμιλία μαζί της ὕστερα ἀπὸ ἐφτάχρονια, τὴν πρώτη ὕστερα ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα. . .

Ἦταν στὴν ἀκρογιαλιά κατὰ τὸ μεσημέρι. Καθόμουν σ' ἓναν πάγκο. Κάποτε περνοῦσαν ἀνθρώποι μπρὸς μου. Μιὰ κυρία μ' ἓνα μικρὸ ἀγόρι στεκόταν στὴν ἀποβάθρα, πολὺ μακρὰ ὥστε νὰ μπορῶ νὰ ξεχωρίσω τὴ φυσιογνωμία της. Ἄλλωστε δὲ μοῦχε κάνει καμμιάν ἀπολύτως ἐντύπωση· ἤξαιρα μόνο, πὸς ὥρα στεκόταν ἐκεῖ, ὡς πον τέλος ἔφυγε ἀπ τὴν ἀποβάθρα καὶ μὲ πλησίαζε. Κρατοῦσε τὸ ἀγόρι ἀπ τὸ χέρι. Τώρα εἶδα, πὸς ἦταν νέα καὶ λυγρὴ. Τὸ πρόσωπο μοῦ φαινόταν γνωστό. Ἦτανε δέκα βήματα ἀκόμα μακρὰ μου, ὅταν σηκώθηκα καὶ πήγα πρὸς τὸ μέρος της. Αὐτὴ χαμογέλασε, κ' ἤξαιρα ποιά ἦταν.

«Ναί, ἐγὼ εἶμαι», εἶπε αὐτὴ καὶ μοῦδωσε τὸ χέρι.

«Σὰς γνώρισα ἀμέσως», εἶπα.

Αὐτὴ ἔγνεψε. «Ἐφτά χρόνια. . .».

Σωπαίναμε κι οἱ δυὸ. Ἐίτανε πολὺ ὁμορφη. Ἐνα χαμόγελο πέρασε ἀπ τὸ πρόσωπό της, γύρισε στ' ἀγόρι, πὸν τὸ κρατοῦσε πάντα ἀπ τὸ χέρι, κ' εἶπε: «Δῶσε τὸ χέρι στὸν κύριο». Ὁ μικρὸς μοῦδωσε τὸ χέρι δίχως νὰ μὲ κυττάξῃ.

«Εἶναι γυιὸς μου» εἶπε.

Ἦταν ἓνα ὁμορφο μελαπὸ ἀγοράκι μὲ γαλανὰ μάτια.

«Εἶναι ὁμορφο ἀλήθεια, νὰ ξαναταμῶνεται κανεὶς στὴ ζωή», ἄρχισε αὐτὴ, «δὲ θὰ στοχαζόμουν...»

«Εἶναι παράξενο,» εἶπα.

«Γιατί,» εἶπε αὐτὴ, κυττάζοντάς με γιὰ πρώτη καλὰ στὰ μάτια, μὲ χαμόγελο. «Εἶναι καλοκαίρι... Ὅλος ὁ κόσμος ταξιδεύει, δὲν εἶναι ἔτσι;»

Ἐτοιμαζόμουν νὰ ρωτήσω γιὰ τὸν ἄντρα της, μὰ δὲν μπορῶσα νὰ τὸ κάνω.

«Πόσο θὰ μείνετε ἐδῶ;» εἶπα.

«Δεκατέσσερες μέρες. Ὑστερα θ' ἀνταμώσω μὲ τὸν ἄντρα μου στὴν Κοπεγχάγη».

Τὴν κύτταξα μ' ἕνα γλήγορο βλέμμα· τὸ δικό της ἀπάντησε με ἀφέλεια :

« Ἀπορεῖς μήπως; »

Αἰσθανόμενον τὸν ἑαυτό μου ἀβέβαιο, σχεδὸν ἀνήσυχο. Μοῦ φαινόταν ἄξαφνα κάτι ἀνεξήγητο, πῶς μποροῦσε κανεὶς νὰ ξεχάσῃ κάτι ὀλότελα. Γιατὶ τώρα τὸ παρατηροῦσα: τόσο καιρὸ εἶχα τόσο λίγο στοχαστεῖ ἐκείνη τὴν ὥρα πρὶν ἐφτὰ χρόνια, σὰ νὰ μὴν τὴν εἶχα περάσει.

« Μὰ πρέπει νὰ μοῦ διηγηθῆτε παλλά, » ξανάρχισε αὐτή, « πολλὰ, πάρα πολλὰ. Πήρατε ἀλήθεια ἀπὸ καιρὸ τὸ δίπλωμά σας; »

« Δὲν εἶναι καιρὸς — πρὶν ἕνα μῆνα. »

« Μὰ ἔχετε πάντα ἀκόμα τὸ παιδιάτικο σας πρόσωπο. » εἶπε. « Τὸ μουστάκι σας φαίνεται σὰν ψεύτικο. »

« Ἄντιο » εἶπε αὐτή, σὰν νὰ περιμένε μόνο αὐτό. Ἄπ' τὸ ξενοδοχεῖο ἀντήχησε δυνατὰ ἡ καμπάνα τοῦ φαγητοῦ.

« Δὲ μποροῦμε νὰ πᾶμε μαζί; » ρώτησε.

« Τρώγω μετὰ τὸ μικρὸ στὴν κάμαρή μου, δὲ μ' ἀρέσει ἀνάμεσα στὸν πολὺ κόσμο. »

« Πότε θὰ ξαναειδωθοῦμε; »

« Ἐδειξε μετὰ τὴν ματιὰ χαμογελώντας στὸ μικρὸ παραλιακὸ περίπατο. »

« Ἐδῶ πρέπει ν' ἀνταμώνεται κανεὶς πάντα, » εἶπε—κι' ὅταν εἶδε πῶς με δυναρέστησε ἡ ἀπάντησή της, πρόσθεσε:— « Καὶ μάλιστα, ὅταν ἔχει κανεὶς ὄρεξη.— Ὁρεβουάρ. »

Μοῦδωσε τὸ χέρι της κι' ἀπομακρύνθηκε δίχως νὰ γυρίσῃ νὰ ἰδῇ ἀκόμα μιὰ φορὰ. Μὰ τὸ μικρὸ ἀγόρι γύρισε καὶ με ξανακύταξε.

Ὅλακερα τὸ δειλινὸ καὶ βράδυ γυροῦσα ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὸν περίπατο, μ' αὐτὴ δὲν ἤρθε. Μήπως ξανάφυγε κιάλας; Δὲν ἔπρεπε ν' ἀπορῶ γι' αὐτό.

Πέρασε μιὰ μέρα χωρὶς νὰ τῆγε δῶ. Ἐβρεχε ὀλάκερο τὸ πρωτὶ, καὶ δὲν εἶταν κανένας ἐκτός ἀπὸ μένα στὸν περίπατο. Πέρασα δυὸ τρεῖς φορὲς κάτω ἀπ' τὸ σπίτι πού ἔμενε, μὰ δὲν

ξαίρω ποιά εἶναι τὰ παράθυρά της. Τὸ δειλινὸ ἔπαψε ἡ βροχή· κ' ἔκανα ἕνα μεγάλο περίπατο στὸ δρόμο, στὸ μᾶκρος τῆς θάλασσας, ὡς τὸ πρῶτω χωριό. Ἦτανε συννεφόκαμα.

Δὲν ἔστοχαζόμενον τίποτα ἄλλο στὸ δρόμο, ἀπὸ κεῖνο τὸν καιρὸ. Ὅλα τὰ βλεπε ξανὰ καθαρὰ μπροστά μου. Τὸ χαριτωμένο σπίτι, πού κατοικοῦσα, καὶ τὸν κηπάκο μετὰ τὴν πράσινοβαμμένες καρέκλες καὶ τὰ τραπέζια. Καὶ τὴ μικρὴ πόλη μετὰ τοὺς ἡσυχούς, ἄσπρους τῆς δρόμους. Καὶ τοὺς μακρυνοὺς λόφους, πού χανόνιουσαν στὴν ὀμίχλη. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἀπλωνόταν ἕνα καμμάτι ὠχρογάλαζου οὐρανοῦ, πού ἦταν, σὰ νὰ μὴ βρισκόταν σ' ὄλο τὸν κόσμον παρά μόνο ἐκεῖ ἔτσι ὠχρὸς καὶ γαλάζιος. Ξανάβλεπα ἀκόμα τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνου τοῦ καιροῦ τοὺς συμμαθητὲς μου, τοὺς δασκάλους μου, τῆς Φριδερίκας τὸν ἀντρα. Τὸν ἔβλεπα ἀλλιῶς ἀπ' ὅτι τὸν εἶδα τὴν τελευταία ἐκείνη στιγμή· τὸν ἔβλεπα μετὰ τὴν γλυκειά, κάπως κουρασμένη ἔκφραση στὸ πρόσωπο, καθὼς συνήθιζε νὰ μᾶς χαιρετᾷ φιλικὰ ἐμᾶς τὰ παιδιά μετὰ τὸ σχολεῖο, προσπερνώντας μας στὸ δρόμο, καὶ καθὼς καθόταν σιωπηλὸς τὶς πρὸ πολλὰς φορὲς στὸ τραπέζι, ἀνάμεσα ἀπ' τὴ Φριδερίκα κι' ἀπὸ μένα· τὸν ἔβλεπα, ὅπως τότε συχνὰ ἀπ' τὸ παράθυρό μου: στὸν κήπο, μπρὸς στὸ πρασινοβαμμένο τραπέζι, διορθώνοντας τὰ γραπτά μας. Καὶ θυμήθηκα πούχεν ἔρθει ἡ Φριδερίκα στὸν κήπο, καὶ τοῦφερε τὸν ἀπογεματινὸ του καφέ, καὶ κύτταξε ἀπάνω στὸ παράθυρό μου, χαμογελώντας, μετὰ μιὰ ματιὰ, πού ποτὲ δὲν κατάλαβα... Ἔως ἐκείνη τὴ στερνὴ ὥρα. Τώρα ξαίρω ἀκόμα, πῶς συχνὰ τὰ θυμόμουν ὅλα αὐτά. Μὰ ὄχι σὰν κάτι ζωντανό, παρὰ σὰ μιὰν εἰκόνα πού ἦσυχια κ' εἰρηνικὰ κρέμεται στὸν τοῖχο στὸ σπίτι.

Σήμερα καθήσαμε στὴν ἀκρογιαλιά, ὁ ἕνας πλάι στὸν ἄλλο, καὶ μιλήσαμε μαζί σὰν ξένοι. Τὸ ἀγοράκι ἔπαιζε στὰ πόδια μας μετὰ τὰ χαλίκια καὶ τὸν ἄμμο. Ἦταν, σὰ νὰ μὴ μᾶς ἐβάρυνε τίποτα: κοβεντιάσαμε μαζί σὰν ἄνθρωποι, πού δὲν δίνουν σημασία ἀναμεταξύ τους καὶ πού ἡ ζωῆ τῶν λουτρῶν τοὺς ἔνωσε γιὰ λίγον καιρὸ τυχαῖα· κοβεντιάσαμε γιὰ τὸν καιρὸ, γιὰ τὰ γύρω, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμα καὶ γιὰ μουσικὴ κα

για κάνα δυο νέα βιβλία. Αισθανόμουν τὸν ἑαυτὸ μου εὐχάριστα, ὅσο καθόμουν πλάι της· μὰ ὅταν αὐτὴ σηκώθηκε κι' ἔφυγε, μοῦγινε μὲ μιὰς ἀνυπόφορο. Θὰ μπορούσα νὰ τῆς ἐφώναζα: "Ἀφῆσέ μου κάτι δικό σου ἐδῶ· μὰ δὲ θὰ τὸ καταλάβαινε. Κι' ὅταν τὸ σκέφτομαι, τί ἄλλο μπορούσα νὰ προσμένω; Τὸ νᾶρθη τόσο φιλικὰ στὴν πρώτη μας συνάντηση, δικαιολογῶνταν μονάχα ἀπ' τὴν ἐκπληξη, ἴσως ἀπ' τὸ εὐχάριστο συναίσθημα, πὸν ξαναβρίσκει ἕναν παλιὸ γνωστὸ σ' ἕνα ξένο μέρος. Μὰ τώρα εἶχε καιρὸ, νὰ τὰ θυμηθῆ ὅλα, ὅπως κι' ἐγώ· κι' ὅ,τι ἔλιπε ξεχασμένο γιὰ πάντα, ξαναπαρουσιάστηκε πάλι δυνατὸ. Δὲν μπορῶ καθόλου ν' ἀναμετρήσω, τὸ τι ἔπρεπε νὰ ὑπόφερε αὐτὴ γιὰ χάρη μου, καὶ ἔπει ἀκόμα σήμερα ἴσως νὰ ὑποφέρη. Πῶς ἔμεινε μαζί του, τὸ βλέπω καὶ πῶς ξαναγαπήσανε πάλι, εἶναι μιὰ ζωντανὴ ἀπόδειξη τὸ τεσσάρω χρόνων ἀγόρι — μὰ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀγαπήσῃ δίχως νὰ συχωρέσῃ, καὶ μπορεῖ νὰ συχωρέσῃ δίχως νὰ ξεχύσῃ.— Ἐπρεπε νὰ φύγω, θᾶταν τὸ καλύτερο καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας.

Σὲ μιὰ παρὰξενη, μελαγχολικὴ ὁμορφιά μου παρουσιάζεται δλάκερος ἐκεῖνος ὁ χρόνος μπροστά μου, κι' ὅλα τὰ ξαναζῶ πάλι. Μοῦ ξαναρχονται στὸ νοῦ οἱ λεπτομέρειες. Θυμᾶμαι τὸ φθινοπωρινὸ πρωτὶ, πὸν μαζὺ μὲ τὸν πατέρα μου ἔφτασα στὴ μικρὴ πόλη, ὅπου θὰ περνοῦσα τὸν τελευταῖο χρόνο τοῦ Γυμνασίου. Ξαναβλέπω μπροστά μου καθαρὰ τὸ σκολεῖό, στὴ μέση τοῦ πάρκου μὲ τὰ ψηλά του δέντρα. Θυμᾶμαι τὴν ἡσυχὴ ἐργασία μου στὴν ὁμορφῆ, εὐρύχωρη κάμαρη, τὶς φιλικὲς ὁμιλίες γιὰ τὸ μέλλον μου, πὸν κάναμε στὸ τραπέζι μὲ τὸν καθηγητὴ, καὶ πὸν ἡ Φριδερίκα ἄκουγε χαμογελῶντας, τοὺς περιπάτους μὲ τοὺς φίλους ἔξω στὸν ἐξοχικὸ δρόμο, ὡς τὸ πρῶτο χωριό, κι' ὅλα τὰ μικρὰ μὲ συγκινοῦν τόσο βαθιά, σὰ νᾶθελαν νὰ μοῦ ἀποκαλύψουν τὴ νιότη μου. Ἴσως ὅλες οἱ μέρες θὰ βρίσκονταν στὸν βαθὺν ἴσκιό τῆς λησμονιάς, ἂν δὲν ἔπεφτε ἀπάνω τους μιὰ λάμπη γεμάτη μυστήριό ἀπὸ κείνη τὴν στερεὴ ὄρα. Καὶ τὸ πιὸ παρὰξένο: ἀπ' τὸν καιρὸ πὸν ἡ Φριδερίκα εἶναι κοντά μου, μοῦ φαίνονται ἐκεῖνες οἱ μέρες πιὸ κοντὰ ἀπ' τὶς μέρες τοῦ φετεινοῦ Μάη, πὸν ἀγαποῦσα τὸ κορίτσι, πὸν τὸν Ἰούλιο παντρεύτηκε τὸν ρολογι.

Ὅταν ἐβγήκα σήμερα τὸ πρωτὶ πρωτὶ στὸ παρὰθυρὸ μου καὶ κύτταξα κάτω στὴ μεγάλη ταράτσα, εἶδα τὴ Φριδερίκα μὲ τὸ ἀγοράκι της νὰ κίθεται σ' ἕνα τραπέζι· ἦταν οἱ πρῶτοι γιὰ τὸ πρόγεμα. Τὸ τραπέζι τοὺς ἦτανε κίτω ἀκριβῶς ἀπ' τὸ παρὰθυρὸ μου, καὶ τῆς εἶπα μιὰ καλημέρα. Ἐκτύταξε ἀπάνω. «Τόσο πρωτὶ ξυπνήσατε;» εἶπε. «Δὲν ἔρχεστε κίτω σὲ μᾶς;»

Σὲ λίγο καθόμουν στὸ τραπέζι της. Ἦτανε ἕνα θαυμάσιο πρωτὶ, ψυχρὸ κ' ἠλιόφωτο. Μιλῆσαμε πάλι διὰ διάφορα πράγματα, ὅπως τὴν ἄλλη φορὴ, μὰ ὅλα ἦταν σὰ ν' ἄλλαξαν. Πίσω ἀπ' τὰ λόγια μας ἔλαμπε ἡ ἀνᾶμνηση. Πήγαμε στὸ δάσος. Ἄρχισε νὰ μιλήῃ γιὰ τὴ ζωὴ της, γιὰ τὸ σπίτι της.

«Εἶναι ὅλα ὅπως τότε στὸ σπίτι μας», εἶπε, «μονάχα ὁ κῆπος μας εἶναι ὁμορφώτερος· ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦχομε τὸ ἀγοράκι, φροντίζει πολὺ γι' αὐτὸν ὁ ἄντρας μου. Τὸ ἐρχόμενο χρόνο θᾶχομε καὶ θερμοκήπιο.»

Μιλοῦσε ἀκόμα. «Ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια ἔχομε καὶ θέατρο· παίζει τὸ χειμῶνα ὡς τὴν Κυριακὴ τῶν Βατῶν. Πηγαῖνω δυὸ τρεῖς φορές τὴν ἐβδομάδα, τὶς περισσότερες μὲ τὴ μητέρα μου, πὸν τὴν εὐχαριστεῖ πολὺ.»

«Πᾶω κι' ἐγώ!» φώναξε ὁ μικρὸς, πὸν τὸν κρατοῦσε ἡ Φριδερίκα ἀπ' τὸ χέρι.

«Καὶ σὺ. βέβαια. Τὴν Κυριακὴ τὸ ἀπόγεμα,» καὶ γύρισε σὲ μένα νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ, «παίζουν κᾶποτε κομμῆτια γιὰ παιδιά. τότε πᾶω μὲ τὸ μικρό. Μὰ εὐχαριστιέμαι κι' ἐγὼ πολὺ.»

Ἐπρεπε νὰ τῆς διηγηθῶ κᾶτι γιὰ μένα. Γιὰ τὴ δουλειά μου καὶ γι' ἄλλα σοβαρὰ πράγματα ἐνδιαφερόταν λίγο· ἤθελε πιότερο νὰ μάθῃ πῶς περνοῦσα τὸν ἐλεύθερο καιρὸ μου καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ τῆς διηγηθῶ γιὰ τὶς κοσμικὲς διασκέδῆσεις τῆς μεγαλουπόλεως,

Ἡ ὁμιλία ἐξακολουθοῦσε φαιδρὰ, δὲν ἀναφέραμε καθόλου γιὰ κείνη τὴν κοινὴν ἀναμνησὴ μας — κι' ὅμως ἀσφαλῶς τὴν ἐθυμῶταν ἀδιάκοπα ὅπως κ' ἐγώ. Ὁρες περπατοῦσαμε γύρω, κι' αἰσθανόμουν τὸ ἑαυτὸ μου σχεδὸν εὐτυχημένο. Κάποτες ἐρχόταν ὁ μικρὸς ἀναμεσά μας, ἔτσι πὸν ἀνταμώνονταν τὰ χέρια μας πάνω στὸ μαλιὺ του. Μὰ κάναμε κι' οἱ δυὸ σὺ νὰ μὴν

καταλαμβάνουμε κ' εξακολουθούσαμε την ὀμίλια ἀδιάφορα.

"Όταν ἔμεινα πάλι μόνος, μοῦφυγε ἡ καλὴ διάθεση. Γιατὶ ἄξαφνα ἐνοιώσα πάλι, πὼς δὲν ἤξαιρα τίποτα γιὰ τὴν Φριδερίκα. Μοῦ ἦταν ἀκατανόητο, πὼς δὲν μὲ ἐβασάνιζε αὐτὴ ἡ ἀβεβαιότητα ἐνῶ μιλούσαμε, κι' ἀποροῦσα, πὼς κ' ἡ ἴδια ἡ Φριδερίκα δὲν ἀναγκάστηκε νὰ μιλήσῃ γι' αὐτό. Γιατὶ κι' ἂν ἀκόμα παραδεχόμουν. πὼς ἀπὸ χρόνια πιά δὲν ξανάγινε λόγος γιὰ κείνη τὴν ὥρα ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸν ἄντρα της — αὐτὴ ὅμως θάταν ἀδύνατο νὰ τὴν ἐξέχασε. "Ἐπρεπε καὶ σπουδαῖο ν' ἀκούθησε ὕστερα ἀπ' τὸ βουβό μου ἀποχαιρετισμὸν — πὼς μπόρεσε αὐτὴ νὰ μὴν κάνει λόγο γι' αὐτό; Μήπως περιμένε ν' ἀρχίσω ἐγώ; Τί μ' ἐκράτησε καὶ δὲν τῶκανα;

Μήπως ὁ ἴδιος φόβος τῆς ἀπαγόρευε κι' αὐτῆς μιὰν ἐρώτηση; Φοβοῦμαστε καὶ οἱ δυὸ νὰ θίξουμε αὐτὸ τὸ ζήτημα; | Δυνατό. Κι' ὅμως πρέπει νὰ γίνῃ μιὰ φορὰ· γιατί ὡς τότε θὰ μένει κάτι ἀνάμεσά μας, πού θὰ μᾶς χωρίζει. Καὶ τὸ νὰ μᾶς χωρίζῃ κάτι, μὲ βασανίζει πιότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο.

(Ἀκολουθεῖ)

Μετάφραση ἀπ' τὰ γερμανικὰ ΔΗΜ. ΣΤ. ΔΗΜΟΥ

ΔΕΝ ΕΙΜ' ΕΓΩ ΟΠΩΣ ΦΑΙΝΟΜΑΙ

Δὲν εἶμ' ἐγώ, ὅπως φαίνομαι, πρᾶμα τευτῆς τῆς πιάτσας τὸ μουστερὴ νὰ καρτερῶ, ναρθῆ σιὸ μαγαζί μου· μὲς στὰ σοκάκια ἐγὼ γυρνῶ, φύτρα μᾶς ἄλλης ράτσας, καὶ τὴν πρᾶμάτια μου πουλῶ κι' εἶν' ἄδειο τὸ πουγγί μου.

Δὲν εἶμ' ἐγώ, ὅπως φαίνομαι, ἄρχοντας μὲς στὴν πόλη, ν' ἀργομασᾶω τὴ δούλεψη τῶν ὑποτακτικῶ μου· ἐγὼ εἶμ' ἀλήτης ξέγνοιαστος, γενιᾶς καινούργιας μπόλι, πού ζῶ μὲ μόνο τίς σταλιές συννέφου οὐρανοδρόμου.

Πλατὺς ὁ κόσμος· τὰ ὄνειρα πλατεῖά μου εἶνε κι' ἐκεῖνα· δὲν τὰ σφαλῶ ἐγὼ σὲ κλουβιά καὶ σκλάβους δὲν τὰ κάνω.

Σπίνοι, γεράκια, γλάροι, ἀετοί, γλυκιὰ ἐσὺ καρδερίνα,
πᾶμε, στὸν Ἄρη θὰ μᾶς πάει τὸ θεῖο μου ἀεροπλάνο.

Α. ΑΡΓΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ « ΑΝΘΡΩΠΟ ΜΟΥ »

Ἄνισότητα

Προσέξατε ποτὲ μέσα στό τραῦμα, τὸ λεωφορεῖο ἢ τὸ τραῖνο, τὸν κόσμον πού κάθεται; Πᾶρτε τὴ νοητὴν εὐθεῖα πού σχηματίζουν τὰ ἐρεισίνωτα τῶν καθισμάτων καὶ παραβιάτε τὴν μὲ τὴν ἀκανόνιστη τεθλασμένη πού σχηματίζουν οἱ κορυφὲς τῶν κεφαλιῶν τῶν διαφόρου ἀναστήματος ἐπιβατῶν. Θὰ πλησιάσετε στὴν λύση τοῦ αἰνίγματος τῆς Ἄνισότητος στὴ φύση.

Σαλόσι

Ἔμορφιές παντοῦ. Ἔχοι, σκιές, ἄρωμα, διάχυτα ὄλα, κάνουν τὴν ἀτμόσφαιρα ζεστή, σὺν νὰ καίῃ ἡ γὰ πη σὲ κάποιαν ἀόρατη θερμάστρα. Τὰ προσωπεῖα πέφτουν μὲ λίγο στροβιλισμα, ἀνάβει τὸν πόθο τὸ λίγο κρασί, πέφτει ἡ οἰκογενειακὴ ἠθικὴ, καὶ στίς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα τὸ σαλόσι παρουσιάζει ὄψη ζούγκλας. Κάποιε καὶ... γκαρσονιέρας.

"Όλα τὰ στόματα παύουν νὰ μιλοῦν. Καὶ μόνο ἡ σάρκα φλυαρεῖ προκλητικὰ...

Ἔ! Λίγα δέντρα, λίγα δέντρα, λίγη χλόη, λίγο γρασίδι ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ ὑπάρξῃ μέσα σ' αὐτὸ τὸ σαλόσι — ἔστω καὶ στίς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα — πόσο διαφορετικὰ θάσαν ὄλα ἀνάμεσα στοὺς ἴδιους ἀνθρώπους!

Ἐγωϊστικὸ

"Ἡ ψυχὴ μου ἀντέχει σήμερον στοὺς πιδ βαριοὺς κλονισμούς. Ἡ ξένη δυστυχία δὲ βρῖσκει μέσα μου καμμιάν ἀτανάκλαση. Ἐνα ἀδιάτρητο περίβλημα ἔχει φυλακίσει τὴν αἰσθηματικὴν ὄντοτήτά μου. Ἐνας βαρὺς γρανίτης εἶνε ἡ καρδιά μου.

Ένας τραγικός θάνατος, ένα φρίκιστικό δυστύχημα ξ-
νας πνιγμός, ένας φόνος, μιὰ καταστροφή, ένα ναυάγιο δὲν
ἀφήνουν μέσα μου παρὰ μιὰ κούφια νῆχώ τους.

Όταν κάποτε παιδί εἶχα φύγει γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸ
σπίτι μου σὲ ξένους ἄγνωρους τόπους, ὅπου οἱ ἄνθρωποι, τὰ
ζῶα καὶ τὰ πράγματα σοῦ μιλοῦν θαρρεῖς ὅλα μ' ἐχθρότητα,
κι' ὅλα σὲ κυνηγοῦν ἀποζητώντας τὴν ψυχὴ σου γιὰ ἐκμετάλ-
λευση, καὶ ἀργοῦσε τὸ πρῶτο γράμμα ἀπ' τὸ σπίτι — ἡ μο-
νάδική τόνωση ποὺ περιμένα στὴν ψυχικὴ λιποθυμία μου—
εἶχα νοιώσει βράδια — βράδια μὲ τὸ ἄπλωμα τοῦ σκοταδιοῦ
τὰ μάτια μου νὰ ὑγραίνουν.,.

Καὶ μιὰ νύχτα ποὺ τὸ γράμμα δὲν εἶχεν ἔρθει ἀκόμη—
τὸ ὕστατο αὐτὸ μέσο ἐπικοινωνίας μὲ τὸ σπίτι μου—ἐκλαψα!

Ένα κλάμα ἐξευτελιστικὸ καὶ ταπεινωτικὸ τοῦ ἐγωῖσμοῦ
μου ποὺ ποτέ μου δὲν τὸ συγχώρησα στὸν ἑαυτό μου!

Ἀπὸ τότε δὲ στάθηκεν ἱκανὸ κανένα ἄλλο δυνατὸ στὴν
ἐντυπωσὴ μου γεγονὸς νὰ μοῦ ὑγράνη τὰ μάτια.

Καὶ σκέφτομαι πὼς οὔτε ποτέ πιά τίποτε θάνατοῦ ἱκανὸ νὰ
μοῦ φέρη ἀρμυρὲς σταγόνες στὰ μάτια.

Ὡστόσο νοιώθω πὼς λέω ψέμματα

Γιατί, κι ὁ θάνατος ἐνὸς εὐνοουμένου λουλουδιοῦ σὲ κά-
ποιο ἀνθογυάλι μιᾶς σκοτεινῆς γωνιάς εἶναι ἱκανὸς κάποτε
νὰ φέρη τὰ δάκρυα.

Ὁ θάνατος ἐνὸς λουλουδιοῦ; Ἐνὸς ἄψυχου; Ἴσως...

Ποτὲ ὅμως ὁ θάνατος ἐνὸς ἐμψύχου...

Η. ΧΑΝΝΟΥΣΗΣ

Η ΠΕΤΡΑ ΤΟΥ ΚΑΑΒΑ

Τρελλέ, τρελλέ, πῶς συλλογίστηκες
τὴν πέτρα τοῦ Κααβὰ ν' ἀγγίξης
μὲ τῆς ἁμαρτωλῆς περφάνειας σου
τὴν ἄρνηση, καὶ νὰ μὴν πνίξης
τὰ λόγια σου, προτοῦ στὰ χεῖλη φτάσουν
τὰ λόγια σου, προτοῦ βλαστήμια γίνουν!...

Ἀπὸ τῆς γῆς τὰ πέρατα, ἄκουσε,
τὶς ψαλμουδιὲς ὅπου ἀνεβαίνουν
κραυγὲς ποὺ κλαῖν, γελοῦν, τρελλαίνουν
μέσ στὴν πλημμύρα τοῦ «Ὡσαννά» τους
ἀπὸ τῆς γῆς τὰ πέρατα, ἄκουσε!...
Ξέρεις τὴν πίστη τῆ δικιά τους;

Κι' ἀχνάρια ἀφήνοντας στὴν ἔρημο
φτάνουν μυριάδες καραβάνια
κ' ὑψώνουν προσευχές, γιορτάνια
γύρω στῆς Μέκκας τὸ βωμό:
«Μακριὰ τὰ πονηρὰ ζιζάνια,
Ἄλάχ. Ἄλάχ! ἐξιλασμό!...»

Τρελλέ, τρελλέ, πῶς συλλογίστηκες
τὴν πέτρα τὴν ἱερὴ νὰ βεβηλώσης!...
Σὰν τοῦ Κααβὰ τὴν πέτρα ρίχτηκες
ἀπ τοῦ Κισμέτ τὸ οὐράνιο ἀδράχτι!...
Κι' αὐτὴ σου ἡ μοῖρα θὰ σοῦ ἀδράχτει
καὶ νοῦ καὶ σῶμα καὶ καρδιά.

Σὰν τοῦ Κααβὰ τὴν πέτρα ρίχτηκες!....

B. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΗΜ. Μ. Η.

Ἡ μελέτη τοῦ συνεργάτου μας κ. P. Bottini γιὰ τὴν
Ἰταλικὴ Λογοτεχνία θὰ συνεχιστῆ στὸ ἐπόμενο τεῦχος.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ηλ. Βουτιερίδη. «Σύντομη ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας» (1900—1933) 'Θά μπορούσε να είναι συντομώτερη στο καθαρά φιλολογικῶν και ιστορικῶν ενδιαφέροντος μέρος της και πὺ ἀπλωμένη και ἐμπεριστατωμένη στο μέρος πὺν πραγματεύεται τὴ νεώτερη ἐποχὴ (1800—1934). Τὸ βιβλίο ὅπως εἶναι παρουσιάζεται σὰν ἓνα ἔργο ιστορικῶν και φιλολόγου περισσότερο παρὰ ὡς ἓνα ἔργο κριτικῶν.

Ὁ κ. Βουτιερίδη διαπιστώνει στὴ νεώτερη ἐποχὴ (1800—1914) μιὰ καταθλιπτικὴ ἐπίδραση τῶν ξένων τεχντροπιῶν και ἰδεολογιῶν στὴ λογοτεχνία μας. Τὸ κακὸ ὅμως δὲν ἔγκειται, ὅσο κι ἂν φαίνεται, στὴν ἐπίδραση — πὺν εἶναι ἓνα καθολικὸ φαινόμενο τῆς πνευματικῆς ζωῆς — ἀλλὰ στοὺς συγγραφεῖς πὺν δὲν ἦσαν ἐτοιμασμένοι ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς μόρφωσης ἢ τῆς καλλιτεχνικῆς και τῆς ψυχικῆς εὐαισθησίας νὰ δεχτοῦν και ν' ἀφομοιώσουν τὴν ξένη προσφορά σὲ βαθμὸ πὺν νὰ τὴν κάνουν δική τους ξεσηκώνοντας τὴν προσωπικότητά τους ὡς τὸ ὕψος ἐκείνης.

Ὁ συγγραφέας καταγίνεται ἀκόμα στὸ γλωσσικὸ παραμῦθι. Εἶναι ὅμως καιρὸς πὺν νὰ καταλάβουμε πὺς ἢ γλῶσσα ὡς ἓναν βαθμὸ μπορεῖ νὰ βοηθήσει τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα νὰ πάρουν ἀξία και ὅτι και ἀπὸ μιὰ ἀδιαμόρφωτη γλῶσσα μπορεῖ νὰ βγῆ τὸ ἄριστο τῶν ἔργων, ἂν ὑπάρξει ἄξαφνα ἢ προσωπικότητα πὺν λείπει. Παράδειγμα ἢ τοσκανικὴ διάλεκτος και ὁ Dante.

Ἄς μὴ μιλοῦμε τόσο γιὰ ξένες ἐπιδράσεις και γιὰ γλῶσσα, ὅταν ἓνα εἶναι τὸ κακὸ, ἢ ἔλλειψη μεγάλης προσωπικότητας.

Ὁ κ. Βουτιερίδης κατηγορεῖ τοὺς νέους γιὰ κάποιον ὑποτιθέμενο ἄκρατο ἀτομικισμό πὺν χαρακτηρίζει τὴ στάση τους ἀπέναντι τῶν παλιῶν. Εἶναι ἢ διαφορετικὴ κοσμοαντίληψη τῶν νέων πὺν κάνει νὰ μετατίθεται ἀπότομα ἢ προπολεμικὴ ἐποχὴ στὴν προϊστορία, εἶναι ἢ κοσμοαντίληψη τῶν νέων ἢ διαφορετικὴ ἀπὸ κείνη τῶν παλιῶν πὺν κάνει τὸν κ. ιστορικὸ μας, πρόσωπο ἀνεπανόρθωτα προπολεμικὸ, νὰ μεταφράζει τὴ βαθιὰ συναισθησὴ της ἀπὸ μέρος τῶν νέων σὲ ἀτομικισμό.

«Χωρὶς στριφογυρίσματα μπορεῖ νὰ εἶπῃ κανεὶς πὺς ἢ νεοελληνικὴ λογοτεχνία στὰ μεταπολεμικὰ χρόνια μόλες τις καινούργιες ἰδεολογίες και τεχντροπιές δὲν προχώρησε σὲ ἀξία» Ἔτσι ἀποφαίνεται ὁ ιστορικὸς μας. Also sprach Zarathustra. Δὲ μᾶς ἐξηγεῖ ὅμως τί ἐννοεῖ μὲ τὸν ὄρο ὄξια: τὸ κλείσιμο μήπως ἓνὸς καλοφρομαρισμένου ἔργου μὲ ὅποιουσδήποτε ὄρους ἢ τὴν ἀνοιχτὴ και ἀνικανοποίητη προσπάθεια γιὰ κάτι λεπτότερο και διανοητικώ-

τερο, προσπάθεια τραχειὰ και δυσκολοσυμβίβαστη, πὺν μεταβάλλει τὸ ἔργο σὲ ἄγωνα μὲ τὸν ὅποιο δὲ σκέπτονται οἱ νέοι νὰ ξεφλήσουν γρήγορα γιὰ νὰ συναντηθοῦν μὲ τὴν ἐπιτυχία. Ἄν ἢ δευτέρη αὐτὴ περίπτωση εἶναι ἐκείνη τῶν νέων, ἀσφαλῶς τὸ ἔργο τους ἔχει ἀξία.

Ἡ «Ἱστορία τῆς λογοτεχνίας» τοῦ κ. Βουτιερίδη μὲ τὸ κακομεταχειρίσμα πὺν κάνει τῆς μεταπολεμικῆς λογοτεχνίας εἶναι ἓνα βιβλίο χωρὶς μελέτη και χωρὶς εἰλικρίνεια.

M. H.

Κ. Οὐράνη. «Sol y sombra». Ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις τοῦ συγγραφέα ἀπὸ τὴν Ἱσπανία. Τὰ πρόσωπα και τὰ πράγματα τῆς χώρας αὐτῆς πὺν θὰ εἶχαν γιὰ ἓναν ρεαλιστὴ συγγραφέα μιὰ αὐτοαξία, ὅταν πρόκειται γιὰ ἓναν λυρικό πεζογράφο, ὅπως ὁ κ. Οὐράνης, χάνουν ἓνα μέρος τῆς αὐτοαξίας τους και γίνονται ἀφορμὲς γιὰ καινούργιες κάθε φορὰ εὐαισθησίες. Ὁμως ὁ κ. Οὐράνης δὲν προχωρεῖ ὡς τὴν καθαρὴ λυρικότητα, ἀλλὰ ζητάει πάντα νὰ ἀφήσει νὰ περνᾷ μπροστά μας ἓνας κόσμος ὑπαρκτός. Τὸ βιβλίο τοῦτο ὀναδείχνη τὸν κ. Οὐράνη σὰν ἓναν συγγραφέα λεπταίσθητο και εἶναι ἓνα ἔργο ἀπὸ τὰ λίγα «τελειωμένα» ἔργα τῶν μεταπολεμικῶν πεζογράφων μας και σύγχρονα μιὰ πρώτου μεγέθους διάψευση τῶν ἐπιπόλαιων ἰσχυρισμῶν τοῦ κ. Βουτιερίδη γιὰ τὴν ἀπαξία τῆς μεταπολεμικῆς λογοτεχνίας.

M. H.

BIBLIA :

Γ. ΦΛΙΑΣΙΟΥ «Ποιητικὲς δοξαριές», Ἀθήνα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ :

«ΙΔΕΑ», μηνιαῖο περιοδικὸ ἔρουνας, Ἀθήνα.

«ΣΗΜΕΡΑ», μηνιαῖο περιοδικὸ ἔρουνας, Ἀθήνα.

«ΞΕΚΙΝΗΜΑ», μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ τῶν νέων, Ἀθήνα.

«ΡΥΘΜΟΣ», μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ, Πειραιάς.

«ΟΙ ΝΕΟΙ», μηνιαῖο περιοδικὸ τῶν νέων, Καβάλλα.

«LIBRE», διμηνιαῖο περιοδικὸ κριτικῆς τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Montpellier.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΣΤΕΛΙΟΥ ΞΕΦΛΟΥΔΑ
ΕΥΑ

Σε λίγες ημέρες

Κυκλοφορεί τὸ Μυθιστόρημα

ΤΟΥ ΓΕΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΥ

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΝΟΣΤΑΛΓΟΥΝ

Ἔκδοσις πολυτελῆς

ΤΙΜΗ ΔΡ. 30

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

Π. ΣΠΑΝΑΘΝΙΑΔΗ "Ἡ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ," (1929-1933)
